

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานเมล็ดกาแฟของประเทศไทย
(An Analysis of Demand and Supply of Coffee in Thailand)

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล ดอนขวา

อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ISBN 978-974-533-610-0

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานกาแฟของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2 ประเด็น คือ (1) เพื่อศึกษาถึงการผลิตและการตลาดของกาแฟซึ่งครอบคลุมถึงการส่งออกและการนำเข้า และ(2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่ออุปสงค์และอุปทานกาแฟในประเทศ โดยใช้ข้อมูลทศวรรษตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 – 2549 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา และเชิงปริมาณ โดยวิธีการประมาณค่าแบบกำลังสองน้อยที่สุด ผลการศึกษาพบว่าความต้องการบริโภคกาแฟเพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 29.28 ในขณะที่ปริมาณผลผลิตกาแฟภายในประเทศลดลงเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 3.27 ส่งผลให้มีการนำเข้ากาแฟเพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 6.45 และส่งออกลดลงเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 7.52 สำหรับราคากาแฟที่เกษตรกรขายได้ลดลงเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 2.27 เนื่องจากการลดลงของราคาในตลาดโลก นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่ออุปสงค์เมล็ดกาแฟตามลำดับ ได้แก่ จำนวนประชากร และราคาที่เกษตรกรขายได้ สำหรับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อส่งออกเมล็ดกาแฟคิบตามลำดับ ได้แก่ นโยบายการแทรกแซงตลาดของรัฐบาลและราคาส่งออก ในด้านอุปทานเมล็ดกาแฟในประเทศไทยนั้น พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่มีผลกระทบตามลำดับ ได้แก่ ราคาขายส่งปุ๋ย ราคาที่เกษตรกรขายได้เมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา และพื้นที่เก็บเกี่ยวเมล็ดกาแฟ ส่วนปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อปริมาณการนำเข้ากาแฟผงสำเร็จรูปตามลำดับ ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี และราคานำเข้า โดยที่ราคาเกษตรกรขายได้จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับ ราคาเมล็ดกาแฟโรบัสต้าในตลาดนิวยอร์ก และภาวะผิดปกติที่ส่งผลทำให้ราคาสูงขึ้น

Abstract

This analysis of demand and supply of coffee in Thailand has two main objectives : First, to study the production and marketing, including import and export ; and second, to analyse the factors affecting the demand and supply of coffee. Secondary data from 1983 to 2006 was used in the methodology of descriptive and quantitative analysis (Ordinary Least Square : OLS). The results of the study has indicated that the growth of domestic consumption and importing of coffee increases annually by 29.28 % and 6.45%, respectively, but the growth of production and exporting decreases 3.27 % and 7.52 % per annum, respectively. Besides, the farm price is decreased because of the decreased price in the wold market. The two important factors affecting the demand are population and farm price. The government's price policy and export price can affect exporting, but the per capital incomes and imported price also affect importing. For the supply of coffee in Thailand, the result of this study shows that the affecting factors are the wholesales' price of fertilizer, the past three years of farm price and the harvested areas, respectively. In short, the study found that the coffee's farm price is directly related to New York's Robusta price and irregular higher price movements.

กิตติกรรมประกาศ

การวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานกาแฟของประเทศไทย เป็นการวิเคราะห์ในช่วงปี พ.ศ. 2526-2549 นั้น ทำวิจัยขึ้นเพื่อต้องการศึกษาถึงภาพรวมของอุปสงค์และอุปทานของกาแฟ โดยครอบคลุมถึงการนำเข้าและการส่งออกกาแฟในภาพรวมของประเทศไทย งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้โดยได้รับความอนุเคราะห์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมศุลกากร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณผกาพรรณ ศรีลัมภ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ นอกจากนี้ขอขอบพระคุณสำนักวิชา เทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในประเด็นนี้จนบรรลุวัตถุประสงค์ตามความตั้งใจ

ขวัญกมล ดอนขวา

มีนาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญและที่มาของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	2
1.5 วิธีการศึกษา	2
1.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	2
1.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	3
1.5.3 สมมุติฐานของการศึกษา	3
บทที่ 2 การตรวจสอบเอกสาร และแนวคิดทฤษฎี	4
2.1 การตรวจสอบเอกสาร	4
2.2 แนวคิดทฤษฎี	8
2.3 แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา	11
บทที่ 3 ภาวะการผลิตและการตลาดกาแฟ	14
3.1 ภาวะการผลิตและการตลาดกาแฟโลก	14
3.1.1 ภาวะการผลิต	14
3.1.2 ภาวะการตลาด	14
3.1.3 ราคา	16
3.2 ภาวะการผลิตและการตลาดกาแฟของประเทศไทย	18
3.2.1 ภาวะการผลิต	18
3.2.2 ภาวะการตลาด	19
3.2.3 ราคา	22

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 ปัญหา	24
3.3.1 ด้านการผลิต	24
3.3.2 ด้านการตลาด	24
3.4 นโยบายและมาตรการดำเนินงานของรัฐบาลที่ผ่านมา	25
3.4.1 ด้านการผลิต	25
3.4.2 ด้านการตลาด	25
บทที่ 4 ผลการศึกษา	28
4.1 ผลการศึกษาแบบจำลองอุปสงค์เมล็ดกาแฟ	28
4.2 ผลการศึกษาแบบจำลองอุปทานกาแฟ	29
4.3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของราคา	30
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	31
5.1 สรุปผลการศึกษา	31
5.2 ข้อเสนอแนะ	32
รายการอ้างอิง	33
ภาคผนวก	35
ประวัตินักวิจัย	40

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงการประเมินมูลค่างวดตลาดกาไฟฟ้าไทย ปี พ.ศ. 2547-2550	6
2	แสดงบัญชีสมดุลของประเทศผู้ผลิตกาไฟฟ้าที่สำคัญ ปี พ.ศ. 2537/38 – 2548/49	15
3	แสดงปริมาณผลผลิต การส่งออกและการนำเข้ากาไฟฟ้าโลก แยกตามรายประเทศที่สำคัญปี พ.ศ. 2544-2549	16
4	แสดงราคาเมล็ดกาไฟฟ้าปี พ.ศ. 2537/38 – 2548/49	17
5	แสดงภาวะการผลิต ต้นทุน ราคา และผลตอบแทนสุทธิกาไฟฟ้าของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2547-2549	19
6	แสดงปริมาณการส่งออก ปริมาณการนำเข้า และความต้องการบริโภคกาไฟฟ้าปี พ.ศ.2526-2549	21
7	แสดงราคาเกษตรกรขายได้ และราคาส่งออกกาไฟฟ้าไปประเทศในภาคี ปี พ.ศ. 2526-2549	23
8	การแทรกแซงตลาดกาไฟฟ้าของรัฐบาล ปี พ.ศ. 2532/33 – 2544/45	25

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของการศึกษา

กาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทย สามารถทำรายได้จากการส่งออกให้กับประเทศเฉลี่ยปีละประมาณ 500 - 900 ล้านบาท และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญต่อเกษตรกรและชาวสวนกาแฟในจังหวัดต่างๆของภาคใต้ ในช่วงปี พ.ศ. 2539 - 2549 มีผลผลิตเมล็ดกาแฟขยายตัว โดยพื้นที่ให้ผลผลิตกาแฟเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 3.82 สำหรับปริมาณความต้องการบริโภคกาแฟในประเทศไทยเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 3.57 ซึ่งความต้องการบริโภคมีประมาณร้อยละ 20 ของผลผลิตทั้งหมด ส่วนราคาที่เกษตรกรขายได้เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 16.01 ต่อปี อย่างไรก็ตามหลังจากปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาสถานการณ์กาแฟของไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยผลิตได้กว่า 80,810 ตัน ได้ลดลงเหลือกว่า 59,644 ตันในปัจจุบัน เนื่องจากประสบปัญหาราคาคั่วต่ำ ขณะที่ปริมาณความต้องการบริโภคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมาก เพราะมีการขยายการผลิตของโรงงานแปรรูปในประเทศ โดยผลผลิตกาแฟลดลงในช่วงปี พ.ศ. 2540-2548 เฉลี่ยต่อปีร้อยละ 3.27 ส่วนความต้องการบริโภคเพิ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2540-2548 เฉลี่ยต่อปีร้อยละ 29.28 สถานการณ์ดังกล่าวน่าจะส่งผลให้ราคาเพิ่มขึ้น แต่ราคาที่เกษตรกรขายได้กลับลดลงเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 2.27 เพราะผลจากราคาในตลาดโลกที่ตกต่ำต่อเนื่องเป็นเวลานาน ประกอบกับคุณภาพของผลผลิตที่ได้มาตรฐานมีปริมาณไม่มาก ทำให้ราคาที่เกษตรกรได้รับต่ำกว่าระดับที่ควรจะเป็น

จากภาวะการค้ำกาแฟที่เปลี่ยนแปลง โดยความต้องการบริโภคกาแฟได้เป็นที่นิยมของประชากรเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต ในขณะที่ทางด้านการผลิตพบว่าผลผลิตไม่แน่นอน เพราะขาดการวางแผนที่ดี ประกอบกับการเปิดเสรีทางการค้ากับประเทศต่างๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตที่จะส่งผลกระทบต่อภาวะการผลิตและการค้ำกาแฟในประเทศ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ อุปสงค์และอุปทานของเมล็ดกาแฟเพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อ อุปสงค์และอุปทานของเมล็ดกาแฟสำหรับการใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการผลิต ได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาให้กาแฟยังคงเป็นพืชที่สามารถทำรายได้ให้กับเกษตรกรได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ในการศึกษาวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานเมล็ดกาแฟ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่สำคัญดังต่อไปนี้

- 1.2.1 เพื่อศึกษาถึงการผลิตและการตลาดของเมล็ดกาแฟ ซึ่งครอบคลุมถึงการส่งออกและการนำเข้า
- 1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่ออุปสงค์และอุปทานเมล็ดกาแฟในประเทศ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ได้ทราบถึงการผลิต การตลาดของเมล็ดกาแฟ ของประเทศไทยรวมถึงการส่งออกและการนำเข้า
- 1.3.2 ได้ทราบถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่ออุปสงค์และอุปทานเมล็ดกาแฟ
- 1.3.3 ได้ฐานข้อมูลสำคัญแก่รัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปวางแผนนโยบายต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานเมล็ดกาแฟ มีขอบเขตการศึกษาถึงการผลิตและการตลาด โดยครอบคลุมถึงการส่งออก และการนำเข้าเมล็ดกาแฟ ตลอดจนนโยบายและมาตรการการดำเนินงานของรัฐบาลที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังศึกษาถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่ออุปสงค์และอุปทานเมล็ดกาแฟ ในช่วงปี พ.ศ.2526-2549 รวมระยะเวลา 24 ปี

1.5 วิธีการศึกษา

1.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) แบบอนุกรมเวลา (Time series data) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526-2549 รวม 24 ปี โดยรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ได้รวบรวมไว้ เช่น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรสหรัฐ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ รวมถึงวารสารและบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) เพื่อให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของการผลิตและการตลาดเมล็ดกาแฟทั้งในประเทศ และต่างประเทศ รวมทั้งสภาพปัญหา และนโยบาย ตลอดจนมาตรการของรัฐบาลที่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับกาแฟในช่วงที่ผ่านมา โดยวิธีการทางสถิติในรูปของอัตราส่วนหรือร้อยละ และค่าเฉลี่ยในรูปของตารางประกอบการอธิบาย

2) วิเคราะห์เชิงปริมาณ(Quantitative analysis) เป็นการวิเคราะห์แบบจำลองทางเศรษฐมิติ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่ออุปสงค์และอุปทาน รวมถึงปริมาณการส่งออกและการนำเข้า ความสัมพันธ์ระหว่างราคา รวมทั้งคาดคะเนแบบจำลองโดยวิธีการประมาณค่าแบบกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square : OLS)

1.5.3 สมมติฐานการศึกษา

1. ราคาเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรขายได้ และจำนวนประชากร มีความสัมพันธ์กับอุปสงค์เมล็ดกาแฟดิบ
2. ราคาส่งออกเมล็ดกาแฟดิบ และนโยบายของรัฐบาลในการแทรกแซงราคา โดยผลักดันให้มีการส่งออก มีความสัมพันธ์กับปริมาณการส่งออกเมล็ดกาแฟ
3. พื้นที่เก็บเกี่ยวเมล็ดกาแฟดิบ ราคาขายส่งปุ๋ย และราคาที่ดินที่เกษตรกรได้รับ มีความสัมพันธ์กับอุปทานเมล็ดกาแฟ
4. ราคานำเข้าเมล็ดกาแฟ และรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี มีความสัมพันธ์กับปริมาณการนำเข้ากาแฟ
5. ราคาเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรได้รับมีความสัมพันธ์กับราคาเมล็ดกาแฟโรบัสต้าในตลาดนิวยอร์ก และการเกิดภาวะผิดปกติที่ส่งผลทำให้ราคากาแฟสูงขึ้น ได้แก่ ภาวะการเกิดน้ำค้างแข็งในบราซิล และเกิดภาวะแห้งแล้ง

บทที่ 2

การตรวจสอบเอกสาร และแนวคิดทฤษฎี

2.1 การตรวจสอบเอกสาร

ธรรณพ ศุภกิจ (2543) ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออุปสงค์และอุปทานกาแฟของประเทศ รวมทั้งคาดคะเนปริมาณการผลิต การบริโภค และการส่งออกในช่วงปีการผลิต 2540/41 - 2545/46 โดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติโดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดธรรมดา สำหรับสมการที่ไม่เป็นระบบ แต่สมการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันเป็นระบบ จะประมาณค่าแบบกำลังสองน้อยที่สุดสองชั้น ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออุปทานของกาแฟ ได้แก่ พื้นที่เพาะปลูกกาแฟในสองปีที่ผ่านมา ราคาขายส่งปุ๋ยตลาดกรุงเทพฯ ในปีที่ผ่านมา ปริมาณน้ำฝนที่ตกในบริเวณที่ปลูกกาแฟในปีนั้นและปริมาณศักยภาพผลผลิตของกาแฟในปีนั้น โดยค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อตัวแปรอิสระเหล่านี้มีค่าเท่ากับ 1.03 3.11 0.19 และ 0.09 ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออุปสงค์กาแฟ ได้แก่ ราคาขายส่งกาแฟ ณ ตลาดกรุงเทพฯ ในปีนั้น และรายได้ต่อคนของประชากรในปีนั้น โดยค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อตัวแปรดังกล่าวมีค่าเท่ากับ -0.04 และ 0.07 ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออุปสงค์ของกาแฟจากต่างประเทศ ได้แก่ ราคาส่งออก เอฟ.โอ.บี. ของกาแฟในปีนั้น ราคากาแฟในตลาดโลกในปีนั้น และนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวกับการส่งออกกาแฟในปีนั้น โดยค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์จากต่างประเทศต่อตัวแปรดังกล่าวมีค่าเท่ากับ -0.38 2.62 และ 1.61 ตามลำดับ สำหรับผลการคาดคะเนในช่วงปี พ.ศ. 2541 - 2545 พบว่าในปี พ.ศ. 2541 มีอุปทานเท่ากับ 92,097.82 ตัน และเพิ่มเป็น 106,545.03 ตันในปี พ.ศ. 2545 โดยกำหนดว่าไม่มีนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการควบคุมพื้นที่ในช่วงดังกล่าว ส่วนการคาดคะเนอุปสงค์พบว่าในปี พ.ศ. 2541 มีจำนวนเท่ากับ 19,299.93 ตัน และเพิ่มเป็น 22,391.45 ตัน ในปี พ.ศ. 2545 การคาดคะเนอุปสงค์ของกาแฟในต่างประเทศปี พ.ศ. 2541 เท่ากับ 78,209.53 ตัน และเพิ่มเป็น 92,463 ตันในปี พ.ศ. 2545

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2547) ได้ทำการศึกษาแนวทางการปรับตัวการเปิดตลาดการค้าของไทยในองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) กรณีเมล็ดกาแฟดิบและกาแฟสำเร็จรูป พบว่า ในกรณีของเมล็ดกาแฟดิบราคานำเข้าจากอินโดนีเซียสูงกว่าราคาในประเทศ ถ้าหากมีการนำเข้าจากอินโดนีเซีย ณ อัตราแลกเปลี่ยน 36-40 บาท ต่อดอลลาร์สหรัฐ และ ณ ระดับอัตราภาษีร้อยละ 5-40 แล้ว ไทยสามารถคุ้มครองการนำเข้ากาแฟจากอินโดนีเซียได้ เนื่องจากมีอัตราภาษีนำเข้าขั้นต่ำ (Tariff equivalent : T.E.) ตีลบ แต่ถ้าหากมีการนำเข้าจากเวียดนาม ผลการวิเคราะห์ได้ค่า T.E. เป็นบวก แสดงว่าราคานำเข้าเมล็ดกาแฟดิบจากเวียดนามอยู่ในระดับต่ำกว่าราคา

ในประเทศทุกระดับอัตราแลกเปลี่ยน จึงต้องมีการกำหนดภาณินำเข้าเพื่อให้สามารถคุ้มครองการผลิตกาแฟของไทย ซึ่งค่า T.E. ณ ระดับอัตราแลกเปลี่ยน 36 37 38 39 และ 40 บาทต่อเหรียญสหรัฐ เท่ากับ 12.19 9.17 6.32 3.06 และ 1.03 ตามลำดับ ซึ่งก็คือ อัตราภาณินำเข้าขั้นต่ำที่ไทยควรกำหนด ส่วนกรณีของกาแฟสำเร็จรูป พบว่า ค่า T.E. ณ อัตราแลกเปลี่ยน 36-40 บาท ต่อเหรียญสหรัฐ เท่ากับ 35.39 31.75 28.30 25.03 และ 21.92 ตามลำดับ จึงจำเป็นต้องกำหนดอัตราภาณินำเข้าที่สามารถคุ้มครองผู้ผลิตในประเทศ ซึ่งอัตราภาณินำเข้าขั้นต่ำจะเท่ากับค่า T.E. ที่หาได้

สถาบันอาหาร (2549) ได้วิเคราะห์จذبกระแสการค้ากาแฟไทยในประเด็นทิศทางจะเป็นอย่างไรในจดหมายข่าวของสถาบันอาหาร ฉบับที่ 113 ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. 2549 สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่ากาแฟที่ผลิตในประเทศไทยนั้นนำมาบริโภคภายในประเทศ 20,000 – 30,000 ตันที่เหลือประมาณ 30,000-40,000 ตัน ส่งออกขายไปยังตลาดต่างประเทศ ซึ่งการส่งออกมีทั้งประเภทที่แปรรูปแล้ว และส่งเป็นเมล็ดกาแฟที่มีโรงงานกาแฟรับซื้อสายพันธุ์ที่ปลูกได้มากในประเทศไทยมี 2 สายพันธุ์ คือ โรบัสต้า และอาราบิก้า โดยปลูกมากทางภาคใต้ของประเทศ คือ จังหวัดระนอง ชุมพร กระบี่ นครศรีธรรมราช ต้นทุนการปลูกกาแฟโรบัสต้า ประมาณ 4,350 บาทต่อไร่

ตลาดกาแฟสำเร็จรูปในประเทศไทยมีการเจริญเติบโตร้อยละ 7.6 ต่อปี โดยปัจจุบันมีมูลค่าการตลาดมากกว่า 8,500 ล้านบาท ตลาดที่ใหญ่ที่สุดยังเป็นกาแฟสำเร็จรูป (pure soluble coffee) มีมูลค่ากว่า 5,500 ล้านบาท การบริโภคกาแฟในประเทศไทยประมาณปีละ 120 แก้วต่อคน โดยสหรัฐอเมริกาบริโภคกาแฟถึง 3.1 แก้วต่อวันต่อคน ความนิยมดื่มกาแฟที่เพิ่มมากขึ้นเป็นวิถีที่เกิดขึ้นทั่วโลกไม่เฉพาะแต่ในประเทศไทย และยังมีแนวโน้มการบริโภคกาแฟต่อคนที่เพิ่มขึ้นในหลายประเทศ เช่น เบลเยียม อังกฤษ อิตาลี โปรตุเกส แคนาดา รัสเซีย แอฟริกาใต้

ในปี พ.ศ. 2548 ประเทศไทยส่งออกกาแฟทั้งรูปเมล็ดกาแฟและกาแฟสำเร็จรูปมูลค่า 2,055.65 ล้านบาท ปริมาณรวม 37,289 ตัน ขณะที่มีการนำเข้ากาแฟสำเร็จรูปมูลค่าประมาณ 800 ล้านบาท ปริมาณ 15,252 ตัน ส่วนเมล็ดกาแฟนำเข้า 870 ตัน มูลค่ากว่า 120 ล้านบาท โดยแนวโน้มการส่งออกกาแฟของไทยด้านมูลค่าขยายตัวต่อเนื่องในระดับสูง ขณะที่การส่งออกมีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจน คือ ไทยสามารถส่งออกกาแฟสำเร็จรูปหรือกาแฟที่ผสมได้ทันทีในปริมาณมากขึ้น ขณะที่เมล็ดกาแฟมีปริมาณลดลง อย่างไรก็ตามมีแนวโน้มการยอมรับในกาแฟไทยจากตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา แต่อนาคตเรื่องของการเปิดเวทีจะทำให้กาแฟเวียดนามซึ่งมีต้นทุนการปลูกต่ำกว่าไหลเข้าประเทศและส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทย (จากตารางที่ 1)

ตารางที่ 1

แสดงการประเมินมูลค่าตลาดกาแฟไทย ปี พ.ศ. 2547-2550

ปี พ.ศ.	ตลาดรวม		ตลาดในประเทศ		ส่งออก	
	มูลค่า (ล้านบาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง(%)	มูลค่า (ล้านบาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง(%)	มูลค่า (ล้านบาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง(%)
2547	7,479	4.2	6,680	2.5	799	21.3
2548	8,347	11.6	6,950	4.0	1,397	74.8
2548	8,750	4.8	7,300	5.0	1,450	3.8
2550	9,300	6.3	7,800	6.8	1,500	3.4

ที่มา : ฝ่ายวิจัยธุรกิจ บมจ. ธนาคารกรุงไทย อ้างอิงในจดหมายข่าวของสถาบันอาหาร ประจำเดือนกันยายน 2549

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2549) ได้รายงานผลการสำรวจกาแฟปี พ.ศ. 2548 พบว่าพื้นที่ให้ผลผลิตกาแฟรวมทั้งประเทศไทย 434,596 ไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2547 ปรากฏว่าพื้นที่ให้ผลผลิตกาแฟลดลงร้อยละ 1.97 ส่งผลให้ผลผลิตกาแฟรวมทั้งประเทศเท่ากับ 59,644 ตัน ลดลงร้อยละ 3.43 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 137 กิโลกรัม โดยผลผลิตกาแฟจากภาคใต้มีปริมาณมากที่สุดถึง 57,058 ตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 96 อย่างไรก็ตามพบว่าในปี พ.ศ. 2548 เกษตรกรภาคเหนือมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น เป็นเพราะได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการและเอกชน พื้นที่ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นเนื่องจากการปลูกกาแฟใหม่ 3-4 ปี ที่ผ่านมามีผลผลิต และสภาพภูมิอากาศเหมาะสมส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น ประกอบกับกาแฟพันธุ์อาราบิก้ามีราคาดี จึงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเริ่มหันมาดูแลรักษาและใส่ปุ๋ย ส่งผลให้ผลผลิตกาแฟของภาคเหนือดีขึ้น สำหรับเกษตรกรภาคกลางส่วนใหญ่ปลูกกาแฟร่วมกับปาล์มน้ำมัน ยางพารา และมะพร้าว กาแฟติดดอกดีในช่วงแรก แต่พอฝนทิ้งช่วงประมาณเดือนมีนาคม-เมษายน ทำให้ต้นกาแฟขาดน้ำ จึงติดผลไม่ดีเท่าที่ควร ประกอบกับราคากาแฟลดต่ำลง เกษตรกรไม่ดูแลเอาใจใส่ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่จึงลดลง ส่วนภาคใต้มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ซึ่งเคยปลูกกาแฟเป็น ไม้ผลและไม้ยืนต้นอื่นๆ แทน เช่น มังคุด ปาล์มน้ำมัน และยางพารา เป็นต้น เนื่องจากราคากาแฟราคาที่ขายได้ ลดต่ำลงเกือบทุกปี

อวยพร เพชรหลายสี (ออนไลน์, 2549) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตกาแฟอาราบิก้า และพบว่าเมื่อเปรียบเทียบกาแฟกับเครื่องดื่มที่ทำจากพืชอื่น เช่น ชา โกโก้ น้ำผลไม้ และน้ำอัดลม ถือได้ว่ากาแฟเป็นเครื่องดื่มที่คนนิยมบริโภคมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยประชากรทั่วโลกจะบริโภคกาแฟไม่ต่ำกว่าวันละ 1,000 ล้านถ้วย สำหรับคนไทยนั้นมีการดื่มกาแฟค่อนข้างน้อย เฉลี่ยประมาณ 90 ถ้วยต่อคนต่อปี อัตราการขยายตัวของตลาดกาแฟไทยประมาณร้อยละ 5-7 ต่อปี วิธีการตลาดกาแฟอาราบิก้าในภาคเหนือของประเทศไทยปี พ.ศ. 2544 นั้น เกษตรกรจะขายผลผลิตให้พ่อค้าท้องถิ่น หน่วยงานพัฒนาที่สูง และพ่อค้าในเมืองร้อยละ 53 31 และ 16 ตามลำดับ สำหรับระบบการปลูกที่

เหมาะสมคือ การปลูกกาแฟเป็นพืชเชิงเดี่ยว และความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อกาแฟอาราบิก้าในร้านกาแฟชั้นดี พบว่ามีมากกว่าร้อยละ 80 ผลการศึกษาเหล่านี้ น่าจะนำมาพิจารณาสรุปหาแนวทางการพัฒนากาแฟ อาราบิก้าต่อไป

ออนไลน์ (2549) ได้กล่าวถึงการรับรองราคาจากองค์กรการค้ายุติธรรมระหว่างประเทศ (Fair Trade CertifiedSM price) ในขั้นตอนการรับรองราคานั้นผู้นำเข้ากาแฟ ผู้คั่วกาแฟและผู้ค้าปลีกจะสั่งซื้อกาแฟในราคายุติธรรมกับชาวไร่กาแฟที่เป็นสมาชิกในการซื้อกาแฟที่ได้รับการรับรองราคาจากองค์กรการค้ายุติธรรมระหว่างประเทศ (International Fairtrade Labelling Organizations) ได้แก่ สตาร์บัคส์ สั่งซื้อกาแฟพันธุ์อาราบิก้าแบบทั่วไปในราคาขั้นต่ำปอนด์ละ 1.26 ดอลลาร์สหรัฐ (หรือเท่ากับ 2.77 ดอลลาร์สหรัฐต่อกิโลกรัม) และกาแฟพันธุ์อาราบิก้าแบบที่เพาะปลูกโดยไม่ใช้สารเคมีในราคาขั้นต่ำ 1.41 ดอลลาร์สหรัฐ (หรือเท่ากับ 3.10 ดอลลาร์สหรัฐต่อกิโลกรัม) โดยที่สตาร์บัคส์สั่งซื้อกาแฟทั้งหมดในราคาซึ่งสูงกว่าราคากาแฟที่ขายในท้องตลาด ในปี พ.ศ. 2545 ราคาเฉลี่ยเมล็ดกาแฟทั่วไปอยู่ที่ 0.40 – 0.50 ดอลลาร์สหรัฐต่อปอนด์ ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นสตาร์บัคส์สั่งซื้อกาแฟที่เพาะปลูกโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในราคาค่อนข้างสูงเฉลี่ยปอนด์ละ 1.20 ดอลลาร์สหรัฐ โดยราคานี้ยังไม่รวมค่าขนส่งการนำกาแฟที่ได้รับการรับรองจากองค์กรการค้ายุติธรรมระหว่างประเทศมาจำหน่ายในตลาดโลก นอกจากนั้นสตาร์บัคส์ได้รับอนุญาตให้จำหน่ายกาแฟที่ได้รับการรับรองจากองค์กรการค้ายุติธรรมระหว่างประเทศในสตาร์บัคส์ 17 ประเทศทั่วโลก ได้แก่ ออสเตรเลีย ออสเตรีย แคนาดา จีน เยอรมัน ฮองกง ญี่ปุ่น เกาหลี มาเลเซีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ สเปน สวิตเซอร์แลนด์ ไต้หวัน ไทย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา

ออนไลน์ (2549) ได้กล่าวถึงแหล่งผลิตกาแฟที่มีชื่อเสียงดังต่อไปนี้

1. จาไมกาเป็นแหล่งผลิตกาแฟที่มีชื่อเสียงที่สุดในโลก บลูมาร์ทเทนซึ่งปลูกอยู่บนยอดเขาสูง ผลผลิตเกือบทั้งหมดถูกส่งออกไปประเทศญี่ปุ่น และที่เหลืออีกเล็กน้อยถูกส่งไปสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และเยอรมัน ที่มีชื่อเสียงคือ High Mountain Supreme และ Prime Washed Jamaican
2. บราซิล ผลิตกาแฟเป็นอันดับหนึ่งของโลก ที่มีชื่อเสียง คือ Brazillian Santos
3. โคลัมเบีย ผลิตกาแฟเป็นอันดับสองของโลก ที่มีชื่อเสียง คือ Suremo
4. ฮาวาย กาแฟที่ขึ้นชื่อ คือ Kona
5. อินโดนีเซีย
 - 5.1 ชาวามีการบ่มกาแฟใน โกดังพิเศษเพื่อให้เมล็ดกาแฟเปลี่ยนสีและมีรสชาติที่ดี
 - 5.2 สุมาตรา มีกาแฟเมนเฮลิง และอัน โกลาที่รสชาติดีกว่า Blue Mountain และ Kona
6. อินเดีย มีกาแฟรสชาติเฉพาะตัว ชื่อ Monsooned Malabar

7. เฮอร์โอบีเย มีประชากรจำนวน 1 ใน 4 มีรายได้จากอุตสาหกรรมกาแฟ กาแฟที่นี่มีลักษณะเฉพาะเนื่องจากมีกาแฟป่าปะปนอยู่ ทำให้มีรสชาติที่ไม่แน่นอน กาแฟที่มีชื่อเสียง คือ Harrar Longberry Sidamo และ Kaffa
8. เคนยาเป็นประเทศที่ผลิตกาแฟคุณภาพมาก กาแฟที่มีคุณภาพที่สุด คือ เคนยาAA
9. เวียดนามส่งออกกาแฟได้เป็นอันดับที่ 3 ของโลก

สำหรับประเทศไทยปลูกกาแฟโรบัสต้า ร้อยละ 98 โดยมากปลูกทางภาคใต้ เช่น กระบี่ และชุมพร อีกประมาณร้อยละ 2 เป็นกาแฟ อาราบิก้า ซึ่งปลูกมากตามคอกต่างๆ ทางภาคเหนือ กาแฟที่มีชื่อเสียงของไทย ได้แก่ กาแฟคอกช้าง ที่ปลูกบนคอกช้าง จังหวัดเชียงราย ถือว่าเป็นกาแฟได้จากกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานระดับสากล และรสชาติก็เทียบเคียงกับกาแฟที่มีชื่อเสียงของโลก

2.2 แนวคิดทฤษฎี

2.2.1 อุปสงค์สินค้าของผู้บริโภค

อุปสงค์ (Demand) หมายถึง ปริมาณสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งที่ผู้บริโภคยินดีและสามารถซื้อได้ในระดับราคาต่างๆ ในเวลาและสถานที่หนึ่ง โดยให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่โดยทั่วไป ราคาและปริมาณจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงข้าม กล่าวคือ ถ้าราคาสูงขึ้น ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าในปริมาณลดลง หรือถ้าราคาลดลงผู้บริโภคจะซื้อเพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์เช่นนี้เรียกว่ากฎของอุปสงค์ (Law of demand)

อุปสงค์ของผู้บริโภคสามารถที่จะอธิบายได้โดยอาศัย ทฤษฎีอรรถประโยชน์เพิ่ม (Marginal utility approach) และทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference curve approach) ในที่นี้จะอธิบายอุปสงค์โดยอาศัยทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน คือ การวิเคราะห์อุปสงค์ของผู้บริโภคที่ขึ้นอยู่กับอรรถประโยชน์แบบจัดเรียงลำดับความพอใจ (Ordinal utility) กำหนดให้ผู้บริโภคมีเงินจำกัดสินค้าที่ระดับต่างกัน และผู้บริโภคจะต้องตัดสินใจซื้อสินค้าจำนวนหนึ่งภายใต้สนิยม รายได้และราคาต่างๆ

โดยทั่วไปแล้วอุปสงค์ของสินค้าแต่ละชนิดจะสนองต่อการเปลี่ยนแปลงแต่ละปัจจัยนี้แตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงในอุปสงค์หรือปริมาณซื้อที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวผันแปรหรือปัจจัยดังกล่าวโดยมีหน่วยเป็นร้อยละ เรียกว่า “ความยืดหยุ่นของอุปสงค์” (elasticity of demand) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้

- 1) ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดนั้น (Own price elasticity of demand) ค่าความยืดหยุ่นดังกล่าวนี้จะบอกให้ทราบถึงอัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณที่ผู้บริโภคจะซื้อต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้านั้น ซึ่งเขียนเป็นสูตรคณิตศาสตร์ได้ดังนี้

$$E_{ii} = \frac{\text{ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าที่บริโภค (Q}_i\text{)}}{\text{ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าที่บริโภค (P}_i\text{)}} \\ = \frac{\% \Delta Q_i}{\% \Delta P_i} = \frac{\Delta Q_i}{\Delta P_i} \cdot \frac{P_i}{Q_i}$$

ขนาดของค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์นี้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

(1) อุปสงค์ที่ไม่มีความยืดหยุ่นเลย (Perfectly inelasticity of demand) สินค้าที่มีอุปสงค์ในลักษณะเช่นนี้ปริมาณการซื้อสินค้าจะไม่เปลี่ยนแปลงเลยแม้ว่าราคาสินค้าจะเปลี่ยนแปลงไปเท่าใดก็ตาม ค่าความยืดหยุ่นที่คำนวณได้จะเท่ากับศูนย์

(2) อุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นน้อย (Inelasticity of demand) สินค้าที่มีอุปสงค์ในลักษณะเช่นนี้อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการซื้อจะน้อยกว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของราคา กล่าวคือถ้าหากราคาเพิ่มขึ้นหรือลดลงร้อยละ 1 ปริมาณซื้อจะลดลงหรือเพิ่มขึ้นน้อยกว่าร้อยละ 1 ค่าความยืดหยุ่นที่คำนวณได้จะน้อยกว่า 1

(3) อุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นเอกภาพ (Unitary elastic demand) หมายถึง อุปสงค์ที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อและราคาเท่ากัน และค่าความยืดหยุ่นที่คำนวณได้เท่ากับ 1

(4) อุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นมาก (Elasticity of demand) หมายถึง อุปสงค์ที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อ มากกว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า กล่าวคือถ้าราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 ปริมาณซื้อจะเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าร้อยละ 1 ค่าความยืดหยุ่นที่คำนวณได้จะมากกว่า 1

(5) อุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (Perfectly elastic demand) หมายถึง อุปสงค์ที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อต่อปริมาณการเปลี่ยนแปลงของราคามากที่สุด ถ้าราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปปริมาณซื้อจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่สามารถที่จะกำหนดได้ ค่าความยืดหยุ่นในกรณีนี้จะเท่ากับค่าอนันต์

2) ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของรายได้ (Income elasticity of demand) ค่าความยืดหยุ่นนี้จะบอกให้ทราบว่าเมื่อรายได้ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 แล้วปริมาณซื้อสินค้านั้นจะเปลี่ยนแปลงไปร้อยละเท่าใด โดยมีสูตรคำนวณ ดังนี้

$$E_{iy} = \frac{\text{ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าที่บริโภค (Q}_i\text{)}}{\text{ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของรายได้ของผู้บริโภค (Y)}} \\ = \frac{\% \Delta Q_i}{\% \Delta Y} = \frac{\Delta Q_i}{\Delta Y} \cdot \frac{Y}{Q_i}$$

ซึ่งค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ที่คำนวณได้สามารถทำให้ทราบถึงลักษณะของสินค้าซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) ถ้าค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้มีค่าเป็นลบ ($E_{iy} < 0$) แสดงว่าเป็นสินค้าด้อยคุณภาพ (Inferior goods)

(2) ถ้าค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้มีค่าเป็นบวกและน้อยกว่าหนึ่ง ($0 < E_{iy} < 1$) แสดงว่าเป็นสินค้าจำเป็น (Necessary goods)

(3) ถ้าค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้มีค่าเป็นบวกและมากกว่าหนึ่ง ($E_{iy} > 1$) แสดงว่าเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย (Luxury goods)

3) ความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ (Cross price elasticity of demand) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงในจำนวนซื้อของสินค้าชนิดหนึ่งกับการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดอื่น ถ้าราคาสินค้าชนิดอื่นเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 แล้วปริมาณซื้อสินค้าชนิดนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปร้อยละเท่าใด คำนวณโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\begin{aligned} E_{ij} &= \frac{\text{ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าที่บริโภค } i (Q_i)}{\text{ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าที่บริโภค } j (P_j)} \\ &= \frac{\% \Delta Q_i}{\% \Delta P_j} = \frac{\Delta Q_i}{\Delta P_j} \cdot \frac{P_j}{Q_i} \end{aligned}$$

ซึ่งค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ที่คำนวณได้สามารถทำให้ทราบถึงลักษณะหรือความสัมพันธ์ของสินค้าทั้ง 2 ชนิด ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) ถ้าค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ที่คำนวณได้มีค่าเป็นบวก ($E_{ij} > 0$) แสดงว่าเป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกันได้ (Substitute good) กล่าวคือ ถ้าหากราคาของสินค้า j เพิ่มขึ้นจะทำให้ปริมาณการซื้อสินค้า i เพิ่มขึ้น

(2) ถ้าค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ที่คำนวณได้มีค่าเป็นลบ ($E_{ij} < 0$) แสดงว่าเป็นสินค้าที่ใช้ประกอบกัน (Complement good) กล่าวคือ ถ้าราคาของสินค้า j เพิ่มขึ้นจะทำให้ปริมาณการซื้อสินค้า i ลดลงด้วย

(3) ถ้าค่าความยืดหยุ่นไขว้ของอุปสงค์ที่คำนวณได้มีค่าเป็นศูนย์ ($E_{ij} = 0$) แสดงว่าเป็นสินค้าที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent good) กล่าวคือ ถ้าราคาของสินค้า j เพิ่มขึ้นจะไม่ส่งผลกระทบต่อปริมาณการซื้อสินค้า i

2.2.2 อุปทานสินค้าของผู้บริโภค

อุปทาน (Supply) หมายถึง ปริมาณสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายจะเสนอขายที่ระดับราคาต่างๆ กันภายในระยะเวลาที่กำหนดให้โดยปัจจัยอื่นๆ คงที่ โดยทั่วไปราคาและปริมาณจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามกฎของอุปทานกล่าวคือเมื่อราคาสินค้าหรือบริการสูงขึ้น ปริมาณการเสนอขายจะเพิ่มขึ้น และเมื่อราคาลดลงปริมาณการเสนอขายจะลดลง ด้วยเหตุนี้ทำให้ลักษณะของเส้นอุปทานทั่วไปมีค่าความชันเป็นบวก

ในความเป็นจริงอุปทานจะไม่อยู่คงที่ ปริมาณอุปทานที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาย่อมเกิดขึ้นตลอดเวลา ปัจจัยสำคัญที่ทำให้อุปทานเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ความรู้ที่ไม่สมบูรณ์ของผู้ผลิต ความไม่แน่นอนของสภาวะแวดล้อม สิ่งกีดขวางทางสถาบันและเทคโนโลยีที่ทำให้การผลิตและการคาดหวังทางราคาเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

2.3 แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

2.3.1 ด้านอุปสงค์

1) อุปสงค์เม็ดเงินค่าไฟฟ้าในประเทศ

$$DCOF_t = f(FPC_t, POP_t)$$

โดยที่

$DCOF_t$ คือ อุปสงค์เม็ดเงินค่าไฟฟ้าของโรงงานแปรรูปในประเทศปีที่ t (หน่วย : ตัน)

FPC_t คือ ราคาเม็ดเงินค่าไฟฟ้าที่เกษตรกรขายได้ในปีที่ t ปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภค (หน่วย : บาทต่อกิโลกรัม)

POP_t คือ จำนวนประชากรในปีที่ t (หน่วย : ล้านคน)

2) ปริมาณการส่งออกเม็ดเงินค่าไฟฟ้า

$$EXCOF_t = f(FOB_t, DUM)$$

โดยที่

$EXCOF_t$ คือ ปริมาณการส่งออกเม็ดเงินค่าไฟฟ้าในปีที่ t (หน่วย : ตัน)

FOB_t คือ ราคาส่งออกเม็ดเงินค่าไฟฟ้าในปีที่ t ปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภค (หน่วย : บาทต่อกิโลกรัม)

DUM คือ นโยบายของรัฐบาลในการแทรกแซงราคาโดยผลักดันให้มีการส่งออก

$DUM = 1$ ในปี พ.ศ. 2533 – 2537, 2540, 2543 – 2544,

DUM = 0 ในปีอื่น ๆ

2.3.2 ด้านอุปทาน

1) อุปทานภายในประเทศ

$$SCOF_t = f(AREA_t, FPC_{t-3}, WPF_{t-1})$$

โดยที่

SCOF _t	คือ	อุปทานรวมเมล็ดกาแฟในปีที่ t (หน่วย : ตัน)
AREA _t	คือ	พื้นที่เก็บเกี่ยวเมล็ดกาแฟ (หน่วย : ไร่)
FPC _{t-3}	คือ	ราคาเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรขายได้ในปีที่ t-3 ปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภค (หน่วย : บาทต่อ กิโลกรัม)
WPF _{t-1}	คือ	ราคาขายส่งปุ๋ยสูตร 15-15-15 ในตลาดกรุงเทพฯ ปีที่ t-1 ปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภค (หน่วย : บาทต่อ กิโลกรัม)

2) ปริมาณการนำเข้ากาแฟสำเร็จรูปในรูปของเมล็ดกาแฟ

$$IMCOF_t = f(CIF_t, CAP_t)$$

โดยที่

IMCOF _t	คือ	ปริมาณการนำเข้ากาแฟสำเร็จรูปในรูปเมล็ด กาแฟดิบในปีที่ t (หน่วย : ตัน)
CIF _t	คือ	ราคานำเข้ากาแฟสำเร็จรูปรวมค่าใช้จ่ายแลภย นำเข้าในปีที่ t ปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภค (หน่วย : บาทต่อกิโลกรัม)
CAP _t	คือ	รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีในปีที่ t (หน่วย : บาท/คน)

2.3.3 สมการความสัมพันธ์ระหว่างราคา

$$FPC_t = f(PNY_t, DUM_t)$$

โดยที่

FPC _t	คือ	ราคาเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรขายได้ในปีที่ t ปรับด้วยดัชนี ราคาผู้บริโภค (หน่วย : บาทต่อกิโลกรัม)
PNY _t	คือ	ราคาเมล็ดกาแฟโรบัสต้าในตลาดนิวยอร์กในปีที่ t

ปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภค (หน่วย : บาทต่อกิโลกรัม)

DUM_t คือ ปีที่เกิดภาวะผิดปกติที่ส่งผลให้ราคาสูงขึ้นมาก

$$\begin{aligned} \text{DUM}_t &= 1 \text{ ในปี พ.ศ. 2529, 2538 เนื่องจากเกิด} \\ &\quad \text{น้ำค้างแข็งในบราซิล} \\ &= 1 \text{ ในปี พ.ศ. 2541 เนื่องจากเกิดภาวะ} \\ &\quad \text{แห้งแล้งเพราะผลจากปรากฏการณ์} \\ &\quad \text{เอลนีโญ} \\ &= 0 \text{ ในปีอื่น ๆ} \end{aligned}$$

2.3.4 สมการดุลภาพ

$$\text{DCOF}_t + \text{EXCOF}_t + \text{ENDST}_t = \text{SCOF}_t + (\text{IMCOF}_t * 2.6) + \text{BEGST}_t + \text{IMPT}_t$$

โดยที่

ENDST_t คือ สต็อกปลายปีในปีที่ t (หน่วย : ตัน)
BEGST_t คือ สต็อกต้นปีในปีที่ t (หน่วย : ตัน)
IMCOF_t คือ ปริมาณการนำเข้ากาแฟ (หน่วย : ตัน)
IMPT คือ ปริมาณการนำเข้าเมล็ดกาแฟในปีที่ t (หน่วย/ ตัน)
t คือ ปีที่ (เท่ากับ 1, 2, ..., n)

อัตราแลกเปลี่ยน :

เมล็ดกาแฟ : กาแฟผลสำเร็จรูป

2.6 ก.ก. : 1 ก.ก.

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาถูกกำหนดค่าของข้อมูลในรูปของลอการิทึม (Logarithms)

เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

1. เป็นรูปแบบจำลองที่สามารถเปลี่ยนเป็นสมการเส้นตรงในรูปลอการิทึมได้ ซึ่งสะดวกในการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ต่างๆ ที่มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น
2. ค่าสัมประสิทธิ์การผลิตที่คำนวณได้จากแบบจำลอง คือ ค่าความยืดหยุ่นของปัจจัย ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ได้โดยตรง
3. ค่าความคาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard error) ต่างๆ จะมีค่าน้อยลง เพราะต้องเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ให้อยู่ในรูปของลอการิทึมก่อนทำการคำนวณ ซึ่งเป็นการลดขนาดของข้อมูล ดังนั้นค่าความคาดเคลื่อนต่างๆ ของข้อมูลที่นำมาใช้คำนวณจึงมีค่าน้อยลงด้วย

บทที่ 3

ภาวะการผลิตและการตลาดกาแฟ

3.1 ภาวะการผลิตและการตลาดกาแฟของโลก

3.1.1 ภาวะการผลิต

ในปี พ.ศ. 2537/38 ผลผลิตเมล็ดกาแฟดิบของโลก เท่ากับ 5.823 ล้านตัน โดยมีสต็อกต้นปี 2.058 ล้านตัน โดยผลผลิตเมล็ดกาแฟดิบและการนำเข้าเพิ่มขึ้นตลอดเวลา โดยในปี พ.ศ. 2548/49 มีผลผลิตเมล็ดกาแฟดิบ 7.420 ล้านตัน อย่างไรก็ตามสต็อกเมล็ดกาแฟดิบลดลงเหลือเพียง 1.414 ล้านตัน ผลผลิตมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 2.493 และในปี พ.ศ. 2540/41 เกิดปรากฏการณ์เอลนีโญทำให้การปลูกกาแฟประสบกับภาวะแห้งแล้ง ผลผลิตลดลง และราคาเพิ่มสูงขึ้นซึ่งผลดังกล่าวทำให้หลังจาก ปี พ.ศ. 2540/41 มีการขยายการปลูกกาแฟกันมากโดยเฉพาะประเทศผู้ผลิตกาแฟในอเมริกาใต้ ผลผลิตมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.89 โดยเฉพาะบราซิลซึ่งเป็นประเทศผู้ผลิตกาแฟอาราบิก้าเป็นอันดับหนึ่งของโลก อัตราการขยายตัวในช่วงปี พ.ศ. 2544-49 เฉลี่ยต่อปีเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.17 เวียดนามเป็นประเทศในแถบเอเชียที่ผลิตกาแฟโรบัสต้าเป็นอันดับหนึ่งของโลกโดยในปี พ.ศ. 2549 มีผลผลิต 0.74 ล้านตัน (ตารางที่ 2 และ 3)

3.1.2 ภาวะการตลาด

1) ความต้องการบริโภค

ข้อมูลการบริโภคของโลกหาได้จากกระทรวงเกษตรสหรัฐ โดยบัญชีสมดุลของประเทศผู้ผลิตกาแฟ ตามตารางที่ 2 พบว่าในปี พ.ศ. 2537/38 มีปริมาณการบริโภค 1.352 ล้านตัน และเพิ่มเป็น 1.934 ล้านตันในปีพ.ศ. 2548/49 หรือมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 3.913 ส่วนความต้องการของประเทศผู้นำเข้าเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2537/38 จำนวน 0.064 ล้านตัน เป็นจำนวน 0.166 ล้านตันในปี พ.ศ. 2548/49 หรือมีอัตราการนำเข้าของโลกเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 14.489 ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวในการนำเข้าที่สูงมาก แสดงว่าปริมาณการบริโภคกาแฟของประชากรโลกเพิ่มขึ้น เพราะปริมาณการผลิตของประเทศผู้นำเข้ามีไม่เพียงพอ

2) การส่งออก

ประเทศผู้ผลิตกาแฟส่วนใหญ่จะผลิตเพื่อการส่งออกเกือบทั้งสิ้น และใช้บริโภคภายในประเทศให้เพียงพอกับความต้องการบริโภค ซึ่งมีปริมาณไม่มาก การส่งออกกาแฟส่วนใหญ่ส่งออกในรูปแบบเมล็ดกาแฟดิบ (green coffee) กาแฟคั่ว (roasted coffee) และกาแฟที่เป็นสารละลาย (soluble coffee) บ้างในปริมาณไม่มาก โดยในช่วงปี พ.ศ. 2537/38 – 2548/49 มีปริมาณการส่งออกเมล็ดกาแฟดิบ และแบบคั่วและผง เพิ่มขึ้น เฉลี่ยต่อปีร้อยละ 1.822 และ 9.325 ตามลำดับ

ประเทศผู้ส่งออกกาแฟที่สำคัญ คือ บราซิล ซึ่งมีปริมาณการส่งออกในปี พ.ศ. 2537/38 จำนวน 1.26 ล้านตัน และลดจำนวนเป็น 1.18 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2548/49 (จากตารางที่ 3) สำหรับประเทศเวียดนามนอกจากมีปริมาณผลผลิตเมล็ดกาแฟดิบมากที่สุดในเอเชียแล้ว ยังเป็นประเทศผู้ส่งออกกาแฟดิบมากที่สุดในเอเชียอีกด้วย โดยในปี พ.ศ. 2548/49 มียอดส่งออก 0.70 ล้านตัน จะเห็นว่าการส่งออกของบราซิลและเวียดนามนั้นเมื่อรวมกันแล้วในปี พ.ศ. 2549 มีปริมาณถึง 2.88 ล้านตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 58.30 ของมูลค่าการส่งออกของโลก (4.94 ล้านตัน)

3) การนำเข้า

จากตารางที่ 2 แสดงบัญชีสมดุลของประเทศผู้ผลิตกาแฟ จากกระทรวงเกษตรสหรัฐ พบว่าในปี พ.ศ. 2537/38 มีการนำเข้า 0.064 ล้านตัน และเพิ่มเป็น 0.166 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2548/49 โดยมีอัตราการเพิ่มการนำเข้าของโลกเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 14.489 ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวที่สูงมาก ประเทศผู้นำเข้าเมล็ดกาแฟดิบที่สำคัญคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา และเยอรมัน และพบว่าปริมาณการส่งออกและการนำเข้ามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น (จากตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 แสดงบัญชีสมดุลของประเทศผู้ผลิตกาแฟที่สำคัญ ปี พ.ศ. 2537/38 – 2548/49

หน่วย : ล้านตัน

ปี	อุปทาน			อุปสงค์			สต็อกปลายปี
	สต็อกต้นปี	ผลผลิต	นำเข้า	บริโภคภายในประเทศ	ส่งออก		
					เมล็ด	แก้ว + ผง	
2537/38	2.058	5.823	0.064	1.352	4.24	0.233	2.473
2538/39	2.473	5.337	0.065	1.443	4.83	0.282	1.985
2539/40	1.985	6.227	0.065	1.462	4.90	0.322	1.746
2540/41	1.746	5.861	0.073	1.511	4.91	0.326	1.493
2541/42	1.493	6.507	0.086	1.537	5.26	0.362	1.464
2542/43	1.464	6.830	0.076	1.537	5.25	0.031	1.276
2543/44	1.276	7.090	0.089	1.575	5.09	0.037	1.423
2544/45	1.420	6.680	0.097	1.657	4.87	0.039	1.265
2545/46	1.270	7.551	0.090	1.625	5.11	0.040	1.820
2546/47	1.820	6.570	0.093	1.670	5.04	0.042	1.350
2547/48	1.350	7.340	0.133	1.800	5.06	0.431	1.414
2548/49	1.414	7.420	0.166	1.934	5.09	0.472	1.305
อัตราเพิ่มร้อยละ	-2.845	2.493	14.489	3.913	1.822	9.325	-4.294

ที่มา : กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา, ออนไลน์ 2005.

ตารางที่ 3

แสดงปริมาณผลผลิต การส่งออก และการนำเข้ากาแฟโลก แยกตามรายประเทศ
ที่สำคัญปี พ.ศ.2544-2549

หน่วย: ล้านตัน

รายการ	2544	2545	2546	2547	2548	2549
ผลผลิตโลก	7.03	6.68	7.60	6.53	7.24	6.79
บราซิล	2.05	2.11	3.22	1.99	2.62	2.17
เวียดนาม	0.92	0.77	0.67	0.90	0.87	0.74
โคลัมเบีย	0.63	0.72	0.70	0.66	0.71	0.69
อื่นๆ	3.43	3.08	3.01	2.98	3.04	3.19
การส่งออกกาแฟโลก	5.46	5.03	5.97	4.84	5.57	4.94
บราซิล	1.26	1.28	2.41	1.13	1.69	1.18
เวียดนาม	0.89	0.74	0.64	0.87	0.84	0.70
โคลัมเบีย	0.54	0.62	0.63	0.59	0.64	0.62
อื่นๆ	2.77	2.39	2.29	2.25	2.40	2.44
การนำเข้ากาแฟโลก	5.20	5.07	5.19	5.20		
สหรัฐอเมริกา	2.30	1.16	1.16	1.22		
เยอรมัน	0.81	0.83	0.86	0.87		
ญี่ปุ่น	0.38	0.38	0.40	0.38		
อื่นๆ	1.71	2.70	2.77	2.73		

ที่มา : องค์การอาหารและการเกษตร (FAO), ออนไลน์ 2004.

หมายเหตุ : (1) ข้อมูลปี พ.ศ. 2549 ณ เดือนมกราคม – พฤษภาคม

(2) ไม่มีข้อมูลรายงานจาก FAO เกี่ยวกับการนำเข้ากาแฟโลก ในปี พ.ศ. 2548-2549

3.1.3 ราคา

ในช่วงเวลา 12 ปีที่ผ่านมาราคामะลิคกาแฟดิบในตลาดโลกมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะกาแฟโรบัสต้า โดยปี พ.ศ. 2537/38 กาแฟโรบัสต้า มีราคา 75.39 บาทต่อกิโลกรัม และลดลงเหลือ 52.97 บาทต่อกิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2548/49 มีอัตราการลดลงของราคาเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 2.70 สำหรับกาแฟอาราบิก้า ราคาจะสูงกว่าโรบัสต้า โดยในปี พ.ศ. 2548/49 ราคากาแฟอาราบิก้า 98.10 บาทต่อกิโลกรัม ราคาดังกล่าวคิด ณ ตลาดนิวยอร์ก ส่วนราคา EK - ONES ของประเทศอินโดนีเซีย ก็มีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ 9.90 (จากตารางที่ 4) ระดับราคาที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง และลดต่ำลงมากเกิดจากสาเหตุที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2546)

1. ผลผลิตกาแฟโลก (Supply) มีมากกว่าความต้องการบริโภค (Demand)
2. ประเทศผู้ผลิตแข่งขันกันตัดราคา เพื่อให้สามารถส่งออกได้
3. ปริมาณสต็อกกาแฟของประเทศผู้บริโภคอยู่ในระดับสูง ขณะที่ผลผลิตในตลาดโลกมีมาก ทำให้ตลาดกาแฟมีผู้เสนอขายมากกว่าผู้เสนอซื้อ

ตารางที่ 4

แสดงราคาเมล็ดกาแฟดิบ ปี พ.ศ. 2537/38 – 2548/49

ปี	ตลาดนิวยอร์ก		EK - ONES ของอินโดนีเซีย
	กาแฟอาราบิก้า	กาแฟโรบัสต้า	
2537/38	90.48	75.39	71.91
2538/39	66.29	51.16	47.83
2539/40	105.57	47.16	51.05
2540/41	134.89	77.14	72.86
2541/42	84.35	59.02	57.65
2542/43	80.81	42.24	38.28
2543/44	63.32	27.25	27.26
2544/45	54.86	25.39	22.09
2545/46	60.30	35.99	
2546/47	64.39	33.55	
2547/48	97.53	43.12	
2548/49	98.10	52.97	

ที่มา : ข่าวรอยเตอร์

หมายเหตุ : ไม่มีข้อมูลรายงานราคา EK - ONES จากข่าวรอยเตอร์ตั้งแต่ปี 2545- ปัจจุบัน

3.2 ภาวะการผลิตและการตลาดกาแฟของประเทศไทย

3.2.1 ภาวะการผลิต

ในปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยมีผลผลิตจากเมล็ดกาแฟดิบ 61,765 ตัน และลดลงเหลือ 59,644 ตัน และ 46,873 ตัน ในปี พ.ศ. 2548 และ 2549 ตามลำดับ ผลผลิตลดลงเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 12.06 ซึ่งสอดคล้องกับการลดลงของพื้นที่ให้ผลผลิตที่ลดลงตามลำดับในปี พ.ศ. 2547 2548 และ 2549 เป็นจำนวน 443,322 ไร่ 434,596 ไร่ และ 429,878 ไร่ โดยพื้นที่ให้ผลผลิตจะลดลงเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 1.52 ผลผลิตกาแฟของไทยร้อยละ 98 เป็นพันธุ์โรบัสต้า ที่มีแหล่งผลิตอยู่ในภาคใต้และมีพื้นที่ปลูกประมาณร้อยละ 95 ของพื้นที่ปลูกกาแฟทั่วประเทศ ส่วนพันธุ์อาราบิก้ามีผลผลิตประมาณร้อยละ 2 ของผลผลิตทั้งประเทศ แหล่งผลิตอยู่ในภาคเหนือซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกในเขตป่าสงวนไม่สามารถขยายพื้นที่ได้ ประกอบกับพื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกจะต้องอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 700-1,500 เมตร สำหรับความสามารถในการปลูกกาแฟของประเทศไทยโดยภาพรวมแล้ว มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 109 กิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งความสามารถลดลงจากปี พ.ศ. 2547 ที่ได้ผลผลิต 139 กิโลกรัมต่อไร่ และโดยภาพรวมของภาวะการผลิตกาแฟของไทยแล้วปริมาณผลผลิตกาแฟ พื้นที่ให้ผลผลิต และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลงจากในอดีตที่ผ่านมา (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2549) ทั้งนี้เนื่องจากราคาในตลาดโลกตกต่ำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541/42 ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการดูแลรักษาสวนกาแฟ ตลอดจนสภาพภูมิอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยอีกด้วย

สำหรับต้นทุนการผลิตเมล็ดกาแฟของไทยพบว่าต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อไร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2549 ยังคงเป็นตัวเลขที่ทรงตัว โดยต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อไร่อยู่ที่ประมาณ 30,000 บาท ประกอบด้วยต้นทุนผันแปร ได้แก่ค่าแรงงาน ค่าวัสดุ และค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอยู่ที่ประมาณร้อยละ 72 และในปี พ.ศ. 2549 เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟได้ผลตอบแทนสุทธิ 727 บาทต่อไร่ (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2549) รายละเอียดเพิ่มเติมพิจารณาได้จากตารางที่ 5

ตารางที่ 5แสดงภาวะการผลิต ต้นทุน ราคา และผลตอบแทนสุทธิกาแพงของประเทศไทย
ปี พ.ศ. 2547-2549

รายการ	ปี พ.ศ.		
	2547	2548	2549
ผลผลิต (ตัน)	61,765	59,644	46,873
พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	443,322	434,596	429,878
ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (กิโลกรัม)	139	137	109
จำนวนครัวเรือน (ราย)	30,123	31,674	
ต้นทุนการผลิต (บาท/ตัน)			
ต้นทุนรวม	30,500	31,777	30,670
ต้นทุนผันแปร	23,940	25,122	22,065
ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กก.)	26.74	31.23	42.03

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2549

3.2.2 ภาวะการตลาด

1) ความต้องการใช้ในประเทศ

เนื่องจากผลผลิตเมล็ดกาแฟที่ใช้บริโภคในประเทศทั้งหมดจะต้องผ่านการแปรรูปเป็นกาแฟคั่วบดหรือกาแฟสำเร็จรูป ดังนั้น ความต้องการบริโภคเมล็ดกาแฟในประเทศคือความต้องการบริโภคของโรงงานแปรรูป ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะผลจากการขยายกำลังการผลิตนั้นไม่เป็นไปตามเป้าหมาย กล่าวคือผลผลิตลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากราคาในตลาดโลกตกต่ำอย่างต่อเนื่องและสภาพภูมิอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย แต่ความต้องการบริโภคกาแฟกลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526-2549 โดยในปี พ.ศ. 2526 ความต้องการบริโภคกาแฟเท่ากับ 8,132 ตัน และเพิ่มเป็นจำนวน 15,500 ตัน ในปี พ.ศ. 2540 เนื่องจากรสนิยมในการบริโภคกาแฟของประชากรเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา ทั้งนี้เพราะมีผลิตภัณฑ์และวิธีการที่ทำให้ผู้บริโภคมีความสะดวกในการบริโภคมากขึ้น ส่งผลให้ความต้องการของโรงงานแปรรูปเพิ่มขึ้นดังกล่าว โดยในปี พ.ศ. 2548 มีความต้องการบริโภคกาแฟถึง 51,810 ตัน อัตราความต้องการบริโภคกาแฟเพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 29.28 (ช่วงปี พ.ศ. 2540-48) พิจารณาเพิ่มเติมจากตารางที่ 6

2) การส่งออก

ผลผลิตกาแฟของประเทศไทยประมาณร้อยละ 30 ใช้บริโภคภายในประเทศ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 70 ส่งออกไปขายต่างประเทศในรูปแบบเมล็ดกาแฟดิบ ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิก

ซึ่งได้อำนวยประโยชน์ให้กับการส่งออกกาแฟของไทยเป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2532 ICO ได้ยกเลิกระบบโควตาส่งออกเนื่องจากไม่สามารถจัดการในเรื่องการจัดสรรโควตาส่งออกให้เป็นที่พอใจของประเทศสมาชิกได้ แต่แนวโน้มการส่งออกกาแฟของไทยก็ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันการส่งออกกาแฟของไทยเป็นไปโดยเสรี ตลาดส่งออกเมล็ดกาแฟดิบและกาแฟสำเร็จรูปแยกได้เป็น 2 ตลาด คือ ตลาดกลุ่มประเทศสมาชิก ICO หรือตลาดในภาคีและตลาดกลุ่มประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ICO หรือตลาดนอกภาคี ซึ่งตลาดในภาคีที่สำคัญในการส่งออกเมล็ดกาแฟดิบของไทย ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมัน และตลาดส่งออกกาแฟสำเร็จรูป ได้แก่ ญี่ปุ่น ศรีลังกา ส่วนตลาดนอกภาคีที่สำคัญของการส่งออกเมล็ดกาแฟดิบ ได้แก่ สหราชอาณาจักร เกาหลี แคนาดา อังกฤษ และการส่งออกกาแฟสำเร็จรูป ได้แก่ ออสเตรเลีย มาเลเซีย และลาว เป็นต้น (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2549)

สำหรับปริมาณการส่งออกเมล็ดกาแฟดิบตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ถึงปัจจุบันมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับปริมาณผลผลิตที่ลดลง กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2540 มีปริมาณการส่งออกเมล็ดกาแฟดิบ 71,286 ตัน และลดลงในปี 2549 เหลือเพียง 23,022 ตัน อัตราการลดปริมาณการส่งออกเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 7.52 (จากตารางที่ 6)

3) การนำเข้า

กาแฟเป็นสินค้าที่มีการควบคุมการนำเข้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ.2496 โดยกำหนดให้ผู้นำเข้าต้องซื้อกาแฟที่ผลิตได้ในประเทศตามสัดส่วนที่กำหนดแต่ในปี พ.ศ. 2520 อนุญาตให้นำเข้ากาแฟได้เป็นการชั่วคราวโดยไม่ต้องซื้อกาแฟในประเทศ แต่ผู้นำเข้าต้องขออนุญาตนำเข้าต่อกรมการค้าต่างประเทศ และนำเข้าได้เฉพาะกาแฟที่แปรรูปแล้วเท่านั้น จะนำเข้าสารกาแฟไม่ได้ และหลังจากปี พ.ศ. 2521 ประเทศไทยเปลี่ยนจากประเทศผู้นำเข้ามาเป็นประเทศผู้ส่งออก แต่ก็ยังมีการนำเข้ากาแฟสำเร็จรูป ส่วนเมล็ดกาแฟดิบมีการนำเข้าปริมาณไม่มากนัก ซึ่งกระทรวงพาณิชย์อนุญาตให้นำเข้าได้เฉพาะกาแฟดิบพันธุ์อาราบิก้า

สำหรับปริมาณการนำเข้ากาแฟตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ถึงปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นซึ่งสอดคล้องกับปริมาณความต้องการบริโภคกาแฟที่เพิ่มขึ้น กล่าวคือในปี พ.ศ. 2540 มีปริมาณการนำเข้า กาแฟ 412 ตัน และเพิ่มจำนวนเป็น 651 ตัน ในปี พ.ศ. 2549 อัตราการเพิ่มการนำเข้ากาแฟเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 6.45 (จากตารางที่ 6)

ตารางที่ 6

แสดงปริมาณการส่งออก ปริมาณการนำเข้า และความต้องการบริโภคกาแฟ
ปี พ.ศ. 2526-2549

หน่วย : ตัน

ปี พ.ศ.	ปริมาณส่งออก เมล็ดกาแฟดิบ ¹	ปริมาณนำเข้า กาแฟผง ²	ความต้องการบริโภค ³
2526	10,810	122	8,132
2537	11,209	104	8,701
2528	20,602	114	4,500
2529	21,404	98	5,000
2530	22,704	121	5,000
2531	27,087	145	8,000
2532	51,988	72	8,400
2533	60,327	129	10,000
2534	32,554	131	11,300
2535	69,693	219	13,000
2536	58,481	229	13,500
2537	68,135	247	14,000
2538	76,131	276	14,000
2539	60,980	485	15,000
2540	71,286	412	15,500
2541	53,505	116	20,000
2542	28,320	138	25,000
2543	58,490	672	29,000
2544	65,667	328	31,000
2545	27,128	542	41,500
2546	27,434	601	44,800
2547	22,957	554	47,100
2548	16,127	610	51,810
2549	23,022	651	

ที่มา : ¹ และ ² กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

³ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การนำเข้ากรณีการเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศ

- การเปิดตลาดตามพันธกรณีของ WTO

ในปี พ.ศ. 2538 ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO) จำเป็นต้องปฏิบัติตามพันธกิจในเรื่องอัตราภาษีศุลกากร ซึ่งเมล็ดกาแฟและกาแฟสำเร็จรูปเป็น 2 สินค้าจากจำนวนทั้งสิ้น 23 สินค้าที่มีการกำหนดโควตาภาษี (Tariff Rate Quota :TRQ) โดยการเปิดตลาดตามพันธกรณีของ WTO ในช่วงปี พ.ศ. 2538-2547 คือไทยต้องเปิดตลาดนำเข้าเมล็ดกาแฟดิบในปริมาณ 5 - 5.25 ตัน อัตราภาษีในโควตาร้อยละ 30 อัตราภาษีนอกโควตาร้อยละ 99 ในปี พ.ศ. 2538 และลดลงเป็นร้อยละ 90 ในปี พ.ศ. 2547 และในองค์การคลังสินค้าเป็นผู้นำเข้าในปี พ.ศ. 2538-2539 ส่วนปี พ.ศ. 2540-2547 ให้นิติบุคคลเป็นผู้นำเข้า โดยกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้จัดการนำเข้า ซึ่งผลการเปิดตลาดนำเข้าเมล็ดกาแฟไม่ส่งผลกระทบต่อราคากาแฟภายในประเทศ เนื่องจากมีการนำเข้าในโควตาดำกว่าที่เปิดตลาดไว้ และกาแฟที่นำเข้าส่วนใหญ่เป็นกาแฟคุณภาพดีที่ไม่สามารถผลิตได้ในประเทศ

ส่วนกาแฟสำเร็จรูปในช่วงปี พ.ศ. 2538 - 2547 กำหนดโควตานำเข้าประมาณ ปีละ 130 ตัน อัตราภาษีในโควตาร้อยละ 40 นอกโควตาร้อยละ 54.40 ในปี พ.ศ. 2538 และลดลงเหลือร้อยละ 49 ในปี พ.ศ. 2547 ส่วนการบริหารโควตามอบให้นิติบุคคลเป็นผู้นำเข้า และกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้จัดการนำเข้า ซึ่งการเปิดตลาดนำเข้ากาแฟสำเร็จรูปไม่ส่งผลกระทบต่อราคาในประเทศ เนื่องจากปริมาณนำเข้ามาเพียงเล็กน้อยและมีราคาอยู่ในระดับสูง

- การเปิดตลาดตามพันธกรณีของ AFTA

ในปี พ.ศ. 2536 ประเทศไทยได้เข้าร่วมจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน (Asian Free Trade Area : AFTA) ซึ่งภายใต้ข้อตกลง AFTA เมล็ดกาแฟดิบของไทยถูกกำหนดให้เป็นสินค้าเกษตรไม่แปรรูปในกลุ่ม สินค้าที่มีความอ่อนไหว (sensitive list) และไม่มีกีดกันอัตราภาษีนำเข้าจากกลุ่มประเทศในอาเซียน แต่ในปี พ.ศ. 2544-2546 ไทยต้องโอนเมล็ดกาแฟดิบให้เข้าไปอยู่ในกลุ่มสินค้าปกติ (inclusion list) และในปี พ.ศ. 2553 จะต้องลดภาษีให้ได้เหลือร้อยละ 0-5

อย่างไรก็ตาม กระทรวงการคลังได้ออกประกาศเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2544 ให้ลดภาษีเมล็ดกาแฟคั่วและกาแฟผงสำเร็จรูปเหลือร้อยละ 5 ส่วนเมล็ดกาแฟดิบได้นำมาพิจารณาการลดภาษีในปี พ.ศ. 2546

3.2.3 ราคา

1) ราคาที่เกษตรกรขายได้

ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2549 ราคาเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรขายได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เฉลี่ยต่อปีร้อยละ 3.58 ในปี พ.ศ. 2540 ราคาเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรขายได้กิโลกรัมละ 31.79 บาทต่อกิโลกรัม และเพิ่มเป็น 42.03 บาทต่อกิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2549 เนื่องจากปริมาณการผลิตในภาพรวมลดลง ในขณะที่มีปริมาณความต้องการบริโภคเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ในปี พ.ศ.

2540/41 ผลผลิตกาแฟของไทยได้รับความเสียหายจากความแห้งแล้งของการเกิดปรากฏการณ์เอลนีโญ ประกอบกับเป็นช่วงวิกฤตเศรษฐกิจค่าเงินบาทอ่อนตัวลงทำให้พ่อค้าส่งออกและโรงงานแปรรูปมีความต้องการเมล็ดกาแฟ จึงเร่งรีบซื้อในช่วงต้นฤดูส่งผลให้ราคาเมล็ดกาแฟเพิ่มสูงขึ้น (ตารางที่ 7)

2) ราคาส่งออก เอฟ. โอ. บี

หลังการยกเลิกระบบโควตาส่งออกขององค์การกาแฟระหว่างประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ประเทศผู้ผลิตกาแฟได้แข่งขันกันส่งออกเพื่อขยายส่วนแบ่งตลาด ทำให้ราคากาแฟในตลาดโลกมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง และราคาส่งออกกาแฟของไทยก็ได้รับผลกระทบด้วย อย่างไรก็ตามราคาส่งออกกาแฟของไทยได้ขยับตัวสูงขึ้นเล็กน้อย โดยในปี พ.ศ. 2543 ราคาส่งออก 29.93 บาทต่อกิโลกรัม และสูงขึ้นเป็น 37.08 บาทต่อกิโลกรัมในปี พ.ศ. 2549 เนื่องจากปริมาณความต้องการบริโภคกาแฟในตลาดโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น พร้อมกับความต้องการบริโภคกาแฟภายในประเทศก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 แสดงราคาเกษตรกรขายได้ และราคาส่งออกกาแฟไปประเทศในภาคี ปี พ.ศ. 2526-2549

หน่วย : บาท/กก.

ปี พ.ศ.	ราคาเกษตรกรขายได้ ¹	ราคาส่งออก ²
2526	24.99	47.45
2527	44.19	53.04
2528	37.49	61.02
2529	68.89	72.09
2530	41.04	56.64
2531	36.55	49.12
2532	22.86	41.26
2533	21.37	22.74
2534	25.61	22.88
2535	18.45	19.10
2536	24.93	21.26
2537	27.11	32.58
2538	57.47	63.86
2539	39.96	40.23
2540	31.79	32.19
2541	63.69	53.32
2542	47.70	46.68

ที่มา : ¹ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์

² กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

ตารางที่ 7

(ต่อ) แสดงราคาเกษตรกรขายได้ และราคาส่งออกกาแฟไปประเทศในภาคี
ปี พ.ศ. 2526-2549

หน่วย : บาท/กก.

ปี พ.ศ.	ราคาเกษตรกรขายได้ ¹	ราคาส่งออก ²
2543	23.82	29.93
2544	27.33	15.20
2545	26.46	18.01
2546	29.38	21.18
2547	26.74	22.12
2548	31.23	31.15
2549	42.03	37.08

ที่มา : ¹ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์

² กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

3.3 ปัญหา

3.3.1 ด้านการผลิต

- 1) ผลผลิตของร้อยละ 98 เป็นพันธุ์โรบัสต้า ขณะที่ความต้องการของตลาดโลกมีการซื้อขายกาแฟพันธุ์อาราบิก้าเป็นส่วนใหญ่
- 2) ต้นทุนการผลิตกาแฟของไทยสูงเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตของประเทศเวียดนาม และอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นผู้ผลิตสำคัญในเอเชีย เนื่องจากค่าปัจจัยการผลิตสูง
- 3) คุณภาพผลผลิตยังไม่ได้มาตรฐาน เนื่องจากการปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวไม่ถูกต้อง เช่น เก็บเมล็ดสุกและไม่สุกปะปนกัน รวมถึงการนำผลผลิตตากบนลานดิน ทำให้มีกลิ่นที่ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด

3.3.2 ด้านการตลาด

- 1) การส่งออกร้อยละ 99 อยู่ในรูปของเมล็ดกาแฟดิบ ซึ่งมีมูลค่าต่ำ มีการส่งออกกาแฟสำเร็จรูปเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น
- 2) ราคาที่เกษตรกรได้รับไม่มีเสถียรภาพ จะเปลี่ยนแปลงไปตามราคาในตลาดโลก ซึ่งในระยะที่ผ่านมาจะมีช่วงที่ราคาตกต่ำยาวนานทำให้รัฐบาลต้องให้ความช่วยเหลือลดออกมา
- 3) ในการซื้อขายของเกษตรกร ไม่มีการจัดชั้นคุณภาพเมล็ดกาแฟ ทำให้ราคาที่เกษตรกรได้รับต่ำกว่าระดับที่ควรจะเป็น

3.4 นโยบายและมาตรการดำเนินงานของรัฐบาลที่ผ่านมา

3.4.1 ด้านการผลิต

1) ลดพื้นที่ปลูกกาแฟ

รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินนโยบายลดพื้นที่ปลูกกาแฟตามโครงการต่างๆ ดังนี้

- โครงการปลูกหมากแซมในสวนกาแฟปี พ.ศ. 2536 ดำเนินการลดพื้นที่ได้ทั้งสิ้น 7,950 ไร่
- โครงการนำร่องลดพื้นที่ปลูกกาแฟปี พ.ศ. 2537 ดำเนินการลดพื้นที่ได้ทั้งสิ้น 17,110.40 ไร่
- โครงการลดพื้นที่ปลูกกาแฟตามแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรปี พ.ศ. 2537 - 2540 ดำเนินการลดพื้นที่ได้ทั้งสิ้น 41,780 ไร่

รวมผลการดำเนินการลดพื้นที่ปลูกกาแฟได้ 66,840.40 ไร่

2) กำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับกาแฟ

รัฐบาลโดยคณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณากำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจสินค้าเกษตร โดยวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการผลิตที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการผลิต การแปรรูปและการตลาดของสินค้าเกษตร สำหรับกาแฟได้กำหนดจังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอและตำบลที่ประกาศเป็นเขตเกษตรเศรษฐกิจ รวมทั้งประเทศ 8 จังหวัด 28 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 170 ตำบล ประกอบด้วยภาคเหนือ 2 จังหวัด 7 อำเภอ 44 ตำบล และภาคใต้ 6 จังหวัด 21 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 126 ตำบล

3.4.2 ด้านการตลาด

รัฐบาลโดยคณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) ได้ดำเนินการแทรกแซงตลาดกาแฟตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532/33 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การแทรกแซงตลาดกาแฟของรัฐบาล ปี พ.ศ. 2532/33-2544/45

ฤดูกาลผลิตปี	วิธีการ	ปริมาณรับซื้อ/แทรกแซง(ตัน)	ราคาช่วยเหลือ(บาท/กก.)	อัตราขาดเซช(บาท/กก.)	วงเงินช่วยเหลือ/ผลการดำเนินการ
2532/33	อ.ค.ส.รับซื้อและขาย	55,767	26	11.29	ขาดทุน 630 ล้านบาท
2533/34	ชดเชยส่งออก	34,482	26	7.20	ชดเชย 242 ล้านบาท
2534/35	ชดเชยส่งออก	68,300	25.25	8.16	ชดเชย 545 ล้านบาท
2535/36	ชดเชยส่งออก	59,525	25.25	8.13	ชดเชย 458 ล้านบาท

ที่มา : กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ 8

(ต่อ) การแทรกแซงตลาดกาแฟของรัฐบาล ปี พ.ศ. 2532/33-2544/45

ฤดูกาล ผลิตปี	วิธีการ	ปริมาณรับซื้อ/ แทรกแซง(ตัน)	ราคาช่วยเหลือ (บาท/กก.)	อัตราชดเชย (บาท/กก.)	วงเงินช่วยเหลือ/ ผลการดำเนินการ
2536/37	ชดเชยส่งออก	58,999	25.25	1.99	ชดเชย 110 ล้านบาท
2537/38	ราคาดี	-	-	-	เก็บเงินเข้ากองทุนกาแฟฯ กก. ละ 5 บาท
2538/39	ราคาดี	-	-	-	เก็บเงินเข้ากองทุนกาแฟฯ กก. ละ 1 บาท
2539/40	ชดเชยค่าใช้จ่าย	53,000	30	11.00	ชดเชย 583 ล้านบาท
2540/41	ราคาดี/ค่าเงินบาทตก ต่ำ	-	-	-	ไม่ได้จัดเก็บเงินเข้ากองทุน กาแฟ
2541/42	ราคาดี/ค่าเงินบาทตก ต่ำ	-	-	-	ไม่ได้จัดเก็บเงินเข้ากองทุน กาแฟ
2542/43	รับจํานำ	16,900	32.30	12.90	ใช้เงิน 219 ล้านบาท
2543/44	ชดเชยส่วนต่างราคา	54,700	32	13.52	ใช้เงิน 750 ล้านบาท
2544/45	รับจํานำ	4,708	28 - เกรดดี 25 - เกรด 1 21 - เกรด 2	-	ใช้เงิน 103.92 ล้านบาท

ที่มา : กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์

จากตารางที่ 7 รัฐบาลได้ดำเนินการแทรกแซงตลาดกาแฟ ดังนี้

- ปี พ.ศ. 2532/33 รัฐบาลแทรกแซงโดยให้องค์การคลังสินค้า (อ.ค.ส.) รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรงในราคาที่กำหนดแล้วจําหน่ายให้ผู้ส่งออกและ/จําหน่ายในประเทศ
- ปี พ.ศ. 2533/34-2536/37 ให้การช่วยเหลือด้วยวิธีชดเชยการส่งออก โดยให้ผู้ส่งออกรับซื้อไม่ต่ำกว่าราคาที่กำหนด และรัฐจะจ่ายเงินชดเชยให้ผู้ส่งออกตามที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละปี
- ปี พ.ศ. 2539/40 และปี พ.ศ. 2543/44 ช่วยเหลือด้วยวิธีรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรง โดยให้ อ.ค.ส. รับซื้อในราคาที่กำหนดแล้วจําหน่ายให้ ผู้ส่งออกทันที ณ จุดรับซื้อในราคาเดียวกัน โดยในปี พ.ศ. 2539/40 ผู้ส่งออกได้รับชดเชยค่าขนส่ง เก็บรักษาฯลฯ ในอัตรากิโลกรัมละ 11 บาท ส่วนปี พ.ศ. 2543/44 ผู้ส่งออกได้รับการชดเชยส่วนต่างของราคาเป้าหมายนำกับราคาตามกลไกตลาดที่คำนวณจากราคาตลาดโลกกิโลกรัมละ 13.52 บาท

- ปี พ.ศ.2542/43 ช่วยเหลือโดยให้ อ.ค.ศ. และ ฐ.ก.ศ. รับจํานําจาก
เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร
- ปี พ.ศ. 2544/45 ช่วยเหลือโดยให้ อ.ค.ศ. และ ฐ.ก.ศ. รับจํานําจาก
เกษตรกรรายบุคคล

รวมเงินที่รัฐบาลต้องจ่ายเพื่อการแทรกแซงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532/33-2544/45

เป็นจํานวนทั้งสิ้นประมาณ 3,640 ล้านบาท

บทที่ 4

ผลของการศึกษา

ในการวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานกาแฟนั้นได้นำแนวคิดในบทที่ผ่านมาประกอบกับข้อมูลทางสถิติที่จัดเก็บจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์สรุปออกเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์อุปสงค์กาแฟ

4.2 ผลการวิเคราะห์อุปทานกาแฟ

4.3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของราคา

เนื่องจากแบบจำลองทางเศรษฐมิติของเมล็ดกาแฟอยู่ในรูปของระบบสมการ ประกอบด้วยตัวแปรภายใน (Endogeneous variables) 5 ตัวแปร คือ อุปสงค์ (DCOF_t) อุปทาน (SCOF_t) ปริมาณการส่งออก (EXCOF_t) ปริมาณการนำเข้า (IMCOF_t) และราคาที่เกี่ยวข้อง (FPC_t) สำหรับตัวแปรภายนอก (Exogeneous variables) 10 ตัวแปร คือ จำนวนประชากร (POP_t) ราคาส่งออกเมล็ดกาแฟ (FOB_t) ตัวแปรหุ่นแทนนโยบายรัฐบาล (DUM) ราคาที่เกี่ยวข้องเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา (FPC_{t-3}) ราคาขายส่งเมื่อปีที่ผ่านมา (WPFR_{t-1}) พื้นที่เก็บเกี่ยวผลิตเมล็ดกาแฟ (AREA_t) ราคานำเข้ากาแฟ (CIF_t) รายได้ต่อหัวของประชากร (CAP_t) ราคาเมล็ดกาแฟโรบัสต้าตลาดนิวยอร์ก (PNY_t) และตัวแปรหุ่นแทนภาวะผิดปกติของราคา (DUM)

ก่อนที่จะทำการประมาณค่าสมการทั้งระบบ จะต้องทดสอบคุณสมบัติของแต่ละสมการโดยอาศัยเงื่อนไขที่ว่า

ตัวแปรภายนอกที่อยู่นอกสมการ \geq (ตัวแปรภายในที่อยู่ในสมการ - 1)

ผลการทดสอบแต่ละสมการปรากฏว่าสอดคล้องกับเงื่อนไขดังกล่าว โดยทั้ง 5 สมการในระบบมีลักษณะ Over identification ดังนั้นจึงสามารถใช้วิธีการ Two stages least square ได้ โดยผลการศึกษา ปรากฏได้ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาแบบจำลองอุปสงค์เมล็ดกาแฟ

4.1.1 อุปสงค์เมล็ดกาแฟในประเทศ

$$\begin{array}{lcl} \ln \text{DCOF}_t & = & -21.182 - 0.304 \ln \text{FPC}_t + 7.525 \ln \text{POP}_t \\ t\text{-stat} & & (-1.777) \quad (7.824) \\ N=24 & R^2 = 0.88 & DW = 1.76 \quad SEE = 0.281 \end{array}$$

4.1.2 ปริมาณการส่งออกเมล็ดกาแฟดิบ

$$\ln EXCOF_t = 9.918 + 0.706 \ln FOB_t + 1.685 \ln DUM_t$$

t-stat (1.849) (1.522)

N=24 $R^2 = 0.70$ DW = 1.14 SEE = 0.653

สมการอุปสงค์เมล็ดกาแฟประกอบด้วยสมการอุปสงค์เมล็ดกาแฟภายในประเทศรวมกับปริมาณการส่งออกเมล็ดกาแฟดิบ ตามสมการใน 4.1.1 และ 4.1.2

4.1.1 สมการอุปสงค์เมล็ดกาแฟในประเทศ

เนื่องจากผลผลิตเมล็ดกาแฟที่ใช้บริโภคในประเทศทั้งหมดจะต้องเข้าสู่โรงงานแปรรูปเป็นกาแฟสำเร็จรูป ดังนั้น อุปสงค์เมล็ดกาแฟในประเทศก็คืออุปสงค์ของโรงงานแปรรูป (DCOF) ซึ่งตัวแปรที่กำหนดอุปสงค์คือ ราคาเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรขายได้ (FPC_t) และจำนวนประชากร (POP) ซึ่งแบบจำลองสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรได้ร้อยละ 88 ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรทั้งสองมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และ 99 ตามลำดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสอดคล้องกับทฤษฎี ค่า DW อยู่ในช่วงที่ไม่มีปัญหา सहสัมพันธ์เชิงอนุกรมเวลา (non autocorrelation) โดยมีค่าความคาดเคลื่อนเท่ากับ 0.281

ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา (price elasticity of demand) มีค่าเท่ากับ 0.304 หมายความว่า ถ้าราคาเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรขายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้มีความต้องการเมล็ดกาแฟดิบของโรงงานแปรรูปลดลงร้อยละ 0.304 เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ส่วนค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อจำนวนประชากร เท่ากับ 7.525 หมายความว่าถ้าจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ความต้องการเมล็ดกาแฟเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.525 เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่

จากขนาดของค่าความยืดหยุ่นดังกล่าว แสดงว่าจำนวนประชากรเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อความต้องการเมล็ดกาแฟของโรงงานแปรรูปมากกว่าราคาที่เกษตรกรขายได้

4.1.2 สมการปริมาณการส่งออกเมล็ดกาแฟ

กำหนดให้อุปสงค์การส่งออกเมล็ดกาแฟ (EXCOF) ขึ้นอยู่กับราคาส่งออกเมล็ดกาแฟ (FOB) และตัวแปรหุ่น (DUM) ซึ่งแทนนโยบายของรัฐบาลในการแทรกแซงตลาดเพื่อผลักดันให้มีการส่งออก โดยแบบจำลองสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 70 ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรทั้งสองมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสอดคล้องกับทฤษฎีและไม่เกิดปัญหา सहสัมพันธ์เชิงอนุกรมเวลา และมีค่าความคาดเคลื่อนเท่ากับ 0.653

ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคามีค่าเท่ากับ 0.706 หมายความว่าถ้าราคาส่งออกเมล็ดกาแฟเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.706 เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ส่วนตัวแปรหุ่นซึ่งแทนนโยบายของรัฐบาลในการแทรกแซงตลาดมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยที่เมื่อมีนโยบายแทรกแซงตลาดจะทำให้การส่งออกเมล็ดกาแฟเพิ่มขึ้น 5,392 กิโลกรัม

4.2 ผลการศึกษาแบบจำลองอุปทานกาแฟ

4.2.1 อุปทาน เมล็ดกาแฟในประเทศ

$$\ln \text{SCOF}_t = 4.936 + 0.058 \ln \text{AREA}_t + 0.249 \ln \text{FPC}_{t-3} - 1.820 \ln \text{WPFR}_{t-1}$$

t-stat	(0.462)	(1.705)	(-4.501)
N=23	$R^2 = 0.60$	DW = 1.05	SEE = 0.254

4.1.2 ปริมาณการนำเข้ากาแฟผงสำเร็จรูป

$$\ln \text{IMCOF}_t = -2.215 - 0.601 \ln \text{CIF}_t + 0.781 \ln \text{CAP}_t$$

t-stat	(-2.333)	(0.358)	
N=23	$R^2 = 0.75$	DW = 1.50	SEE = 0.386

สมการอุปทานเมล็ดกาแฟประกอบด้วยสมการอุปทานเมล็ดกาแฟภายในประเทศ รวมกับปริมาณการนำเข้าเมล็ดกาแฟดิบ ตามสมการใน 4.2.1 และ 4.2.2

4.2.1 สมการอุปทานเมล็ดกาแฟในประเทศ

กำหนดให้ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลผลิตเมล็ดกาแฟในประเทศ (SCOF_t) ได้แก่ พื้นที่เก็บเกี่ยวเมล็ดกาแฟ (AREA_t) ราคาเมล็ดกาแฟที่เกษตรกรขายได้เมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา (FPC_{t-3}) ราคาขายส่งปุ๋ยเมื่อปีที่ผ่านมา (WPFR_{t-1}) โดยตัวแปรเหล่านี้สามารถอธิบายผลกระทบต่อผลผลิตเมล็ดกาแฟได้ร้อยละ 0.60 ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปร AREA_t, FPC_{t-3} และ WPFR_{t-1} มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 70 95 และ 99 ตามลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสอดคล้องกับทฤษฎี ค่าคอรีบินวัตสัน (D.W.) เท่ากับ 1.05 และค่าความคลาดเคลื่อนอยู่ที่ 0.386

ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อราคาที่เกษตรกรขายได้เมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะจงใจให้เกษตรกรเอาใจใส่ดูแลต้นกาแฟทำให้ผลผลิตเมล็ดกาแฟเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.249 เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาขายส่งปุ๋ยเท่ากับ 1.820 หมายความว่า ถ้าราคาขายส่งปุ๋ยเมื่อปีที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ผลผลิตเมล็ดกาแฟลดลงร้อยละ 1.820 เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อพื้นที่เก็บเกี่ยวเมล็ดกาแฟ เท่ากับ 0.058 หมายความว่า ถ้าปริมาณพื้นที่เก็บเกี่ยวผลผลิตเมล็ดกาแฟเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ผลผลิตเมล็ดกาแฟเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.058 เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่

จากขนาดของค่าความยืดหยุ่นดังกล่าว จะเห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่ออุปทานเมล็ดกาแฟมากที่สุด คือ ราคาขายส่งปุ๋ย รองลงมา คือ ราคาเมล็ดกาแฟที่เกษตรกรขายได้ เมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา และพื้นที่เก็บเกี่ยวเมล็ดกาแฟดิบ

4.2.2 สมการปริมาณการนำเข้ากาแฟผงสำเร็จรูป

กำหนดให้ปริมาณการนำเข้ากาแฟผงสำเร็จรูป (IMCOF_t) ขึ้นอยู่กับราคานำเข้า (CIF_t) และรายได้ต่อหัวของประชากร (CAP_t) โดยตัวแปรเหล่านี้สามารถอธิบายผลกระทบต่อ

ปริมาณการนำเข้าได้ร้อยละ 75 ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปร CIF_t และ CAP_t มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 95 และ 70 ตามลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสอดคล้องกับทฤษฎี ค่าเคอร์บินวัตสันเท่ากับ 1.43 และค่าความคาดเคลื่อน เท่ากับ 0.386

ค่าความยืดหยุ่นของปริมาณการนำเข้าต่อราคานำเข้าเท่ากับ 0.601 หมายความว่าถ้าราคานำเข้ากาแฟผงสำเร็จรูปเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ปริมาณการนำเข้าลดลงร้อยละ 0.601 เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ส่วนค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ต่อหัวของประชากร เท่ากับ 0.781 หมายความว่าถ้ารายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้การนำเข้ากาแฟผงเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.781 เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆคงที่ ซึ่งค่าความยืดหยุ่นต่อตัวแปรทั้งสองมีค่าน้อย (inelastic) หมายความว่าในการนำเข้ากาแฟผงสำเร็จรูปของประเทศไทย ตัวแปรราคานำเข้าและรายได้ต่อหัวของประชากรมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้นำเข้าค่อนข้างน้อย

4.3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของราคา

$$\ln PFC_t = -0.547 + 0.653 \ln PNY_t + 0.347 \ln DUM_t$$

$$t\text{-stat} \quad (9.125) \quad (2.946)$$

$$N=23 \quad R^2 = 0.87 \quad DW = 2.306 \quad SEE = 0.175$$

กำหนดให้ราคาของเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรขายได้ (FPC_t) ขึ้นอยู่กับราคาเมล็ดกาแฟโรบัสต้าในตลาดนิวยอร์ก (PNY_t) และตัวแปรหุ่น (DWM_t) ซึ่งแทนภาวะผิดปกติที่ส่งผลทำให้ราคาสูงขึ้น โดยตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายผลกระทบต่อราคาที่เกษตรกรขายได้ร้อยละ 87 ค่าสัมประสิทธิ์มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 99 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสอดคล้องกับทฤษฎี ค่าเคอร์บินวัตสันเท่ากับ 2.306 อยู่ในช่วงที่ไม่มีปัญหาสหสัมพันธ์เชิงอนุกรมเวลา โดยมีค่าความคาดเคลื่อนน้อยเท่ากับ 0.175

ค่าความยืดหยุ่นของราคาที่เกษตรกรขายได้ในประเทศไทยต่อราคาในตลาดนิวยอร์กเท่ากับ 0.653 หมายความว่า ถ้าราคาเมล็ดกาแฟโรบัสต้าในตลาดนิวยอร์กเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ราคาที่เกษตรกรขายได้ภายในประเทศไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.653 เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ส่วนตัวแปรหุ่นซึ่งแทนภาวะผิดปกติมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยถ้าเกิดภาวะผิดปกติ เช่น การเกิดน้ำค้างแข็งขึ้นในบราซิล จะทำให้ราคาที่เกษตรกรขายได้ภายในประเทศไทยเพิ่มขึ้นกิโลกรัมละ 1.41 บาท อย่างไรก็ตามสรุปได้ว่าราคากาแฟโรบัสต้าในตลาดนิวยอร์ก และปรากฏการณ์ภาวะผิดปกติมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อราคาเมล็ดกาแฟดิบภายในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเปรียบเทียบกับอิทธิพลของทั้งสองปัจจัยแล้ว ปรากฏว่าราคาเมล็ดกาแฟโรบัสต้าในตลาดนิวยอร์กมีอิทธิพลต่อราคาเมล็ดกาแฟดิบภายในประเทศไทยมากกว่าปรากฏการณ์ที่ผิดปกติ

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 สถานการณ์การผลิต การตลาด และราคาของเมล็ดกาแฟ

กาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย โดยภาคใต้เป็นพื้นที่ปลูกที่สำคัญ ในปี พ.ศ.2540 – 2548 ผลผลิตกาแฟดิบมีแนวโน้มลดลงโดยในปี พ.ศ. 2540 มีปริมาณเท่ากับ 80,810 ตัน และเหลือเพียงประมาณ 59,644 ตันในปี พ.ศ.2548 อัตราการลดลงของผลผลิตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 3.27 เนื่องจากประสบปัญหาโรคคุดคู้ ขณะที่ความต้องการบริโภคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2540 ปริมาณความต้องการบริโภค 15,500 ตัน และเพิ่มเป็น 51,810 ตัน ในปี พ.ศ. 2548 อัตราความต้องการบริโภคเพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 29.28 ซึ่งจากสถานการณ์ดังกล่าวน่าจะส่งผลให้ราคาเมล็ดกาแฟดิบเพิ่มสูงขึ้น แต่ราคาที่เกษตรกรขายได้กลับลดลงเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 2.27 เพราะนอกจากราคาเมล็ดกาแฟคั่วเนื่องจากราคาในตลาดโลกตกต่ำแล้วยังมีสาเหตุจากคุณภาพของเมล็ดกาแฟดิบที่ได้มาตรฐานมีปริมาณไม่มาก อย่างไรก็ตามกาแฟของประเทศไทยสามารถทำรายได้จากการส่งออกเฉลี่ยปีละประมาณ 500-900 ล้านบาท ถึงแม้จะมีแนวโน้มลดลงโดยในปี พ.ศ. 2540 มีปริมาณการส่งออกเมล็ดกาแฟดิบ 71,286 ตัน และลดลงเหลือเพียง 23,022 ตัน ในปี พ.ศ. 2549 อัตราการลดปริมาณการส่งออกเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 7.52 ในขณะที่ปริมาณการนำเข้ากาแฟผงกลับเพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2540 มีการนำเข้ากาแฟผง 412 ตัน และเพิ่มขึ้นเป็น 651 ตันในปี พ.ศ. 2549 อัตราการเพิ่มการนำเข้าเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 6.45 ทั้งนี้เพราะปริมาณการบริโภคกาแฟในประเทศไทยประมาณปีละ 120 แก้วต่อคน (ในประเทศสหรัฐอเมริกามีการบริโภคกาแฟ 3.1 แก้วต่อคนต่อวัน หรือ 1, 131.5 แก้วต่อปี)

5.1.2 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองกาแฟ

ผลการศึกษาอุปสงค์ของเมล็ดกาแฟในประเทศพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการใช้เมล็ดกาแฟของโรงงานแปรรูปมาก ได้แก่ จำนวนประชากร โดยอุปสงค์มีค่าความยืดหยุ่นมาก (elastic demand) เท่ากับ 7.525 ขณะที่ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาที่เกษตรกรขายได้มีค่าค่อนข้างต่ำ คือ เท่ากับ 0.304

ผลการศึกษาอุปทานเมล็ดกาแฟในประเทศ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการผลิตกาแฟของเกษตรกรมากที่สุดได้แก่ ราคาขายส่งขุ่ยเมื่อปีที่ผ่านมา โดยอุปทานมีค่าความยืดหยุ่นมาก (elastic demand) เท่ากับ 1.830 รองลงมาคือราคาเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรขายได้เมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา และพื้นที่เก็บเกี่ยวเมล็ดกาแฟ โดยมีค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่อปัจจัยดังกล่าว เท่ากับ 0.249 และ 0.058 ตามลำดับ

ทางด้าน การส่งออก พบว่า ราคาส่งออก เอฟ.โอ.บี ของเมล็ดกาแฟดิบ และนโยบายของรัฐบาลในการแทรกแซงตลาดเพื่อผลักดันให้มีการส่งออกเป็นสองปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้ส่งออก โดยค่าความยืดหยุ่นของการส่งออกต่อราคาส่งออกเท่ากับ 0.706 ขณะที่นโยบายของรัฐบาลฯ มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นมากกว่าร้อยละ 90

สำหรับการนำเข้ากาแฟผลสำเร็จรูปของเมล็ดกาแฟมีค่าความยืดหยุ่นของรายได้ต่อหัวของประชากรมีค่ามากกว่าราคานำเข้ากาแฟ แสดงว่าในการนำเข้านั้นรายได้ต่อหัวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้นำเข้ามากกว่าราคานำเข้า

ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างราคา พบว่า ค่าความยืดหยุ่นของราคาเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรขายได้ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของราคาในตลาดนิวยอร์กมีค่าค่อนข้างน้อย แสดงถึงคุณภาพของเมล็ดกาแฟมีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาที่เกษตรกรขายได้ ขณะที่ภาวะผิดปกติที่ส่งผลกระทบต่อราคาที่เกษตรกรขายได้ มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นมากกว่าร้อยละ 90

5.2 ข้อเสนอแนะ

ในการวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทาน กาแฟนั้น มีข้อเสนอแนะสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อไม่ให้รัฐบาลต้องใช้จ่ายเงินแทรกแซงตลาดกาแฟเป็นประจำทุกปีตลอดไป ควรกำหนดเป้าหมายการผลิตและกำหนดนโยบายควบคุมพื้นที่ปลูกกาแฟให้ผลผลิตอยู่ในระดับไม่เกินปีละ 6 หมื่นตัน และควรกำหนดมาตรการในการเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ และการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต โดยการเปลี่ยนมาใช้พันธุ์ดี และเน้นหนักในเรื่องการปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ถูกต้อง (Good Agricultural Practice : GAP) ให้กับเกษตรกร

2. ในอนาคตควรปรับเปลี่ยนการผลิตเมล็ดกาแฟจากการผลิตเพื่อส่งออกมาเป็นการผลิตเพื่อใช้เพียงพอกับความต้องการใช้ในประเทศ โดยไม่ต้องพึ่งพาการนำเข้าจากต่างประเทศ

3. ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบจากการลดภาณินำเข้าเมล็ดกาแฟดิบ จากร้อยละ 30 เหลือเพียงร้อยละ 5 ตามข้อตกลงของ AFTA ให้ใช้ข้อมูลในลักษณะ cross section data เนื่องจากการนำเข้าภายในอัตราภาณินี้ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อภาวะการผลิตและการค้ากาแฟในประเทศทั้งระบบ

รายการอ้างอิง

กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา. (1994 – 2005). **Tropical Products : World Markets and Trade.**

[ออนไลน์] ได้จาก [http:// www.fas.usda.gov/](http://www.fas.usda.gov/)

ขวัญกมล คอนขวา. (2549). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

ธรรมพ สุภกิจ. (2543). **การวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานกาแฟในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2537). **แนวทางการปรับตัวการเปิดตลาดการค้าของไทยในองค์การ
การค้าโลกกรณีเมล็ดกาแฟดิบ และกาแฟสำเร็จรูป**. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยเศรษฐกิจ
การเกษตรสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2544). **แผนพัฒนากาแฟ (พันธุ์โรบัสต้า) 2545-2549**. กรุงเทพมหานคร
:

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2525 – 2548). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีเพาะปลูก 2525/26-
2548/49**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2548). **รายงานผลสำรวจกาแฟปี 2548**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2549). **ภาวะเศรษฐกิจการเกษตร**. วารสารเศรษฐกิจการเกษตร. 52(592) :
36-37. ประจำเดือนมีนาคม 2549.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2549). **ข้อมูลการผลิตและการตลาดไม้ผลและไม้ยืนต้นที่สำคัญ**.
กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2549). **สถานการณ์กาแฟปี 2549**. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัย
เศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สถาบันอาหาร. (2549). **จับกระแสการค้า : กาแฟ**. จดหมายข่าว. (113) : 3-5. ประจำเดือนกันยายน 2549.

อวยพร เพชรหลายสี. (2549). แนวทางการพัฒนาการผลิตกาแฟอาราบิก้า. [ออนไลน์] ได้จาก : <http://www.oac.go.th/model/oypon/arabika.htm>

อติติยา ศรีทิพย์ และคณะ. (2548). กาแฟ. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, รายงานการสัมมนาในกลุ่มย่อย.

องค์การอาหารและการเกษตร. (2001-2005). **Coffee & Cocoa Report** . [ออนไลน์] ได้จาก <http://faostat.fao.org/site>

James M.Henderson and Richard E.Quandt. (1980). **Microeconomic Theory. A Mathematical Approach**. McGraw-Hill International book company. USA.

Michael Parkin. (1994). **Microeconomics**. North Carolina : Richard D. IRWIN, Inc.

•

ภาคผนวก

ตารางที่ 1

แสดงความต้องการบริโภค ราคาเมล็ดกาแฟดิบที่เกษตรกรขายได้ จำนวนประชากร และดัชนีราคาผู้บริโภค ปี พ.ศ. 2526 - 2549

ปี พ.ศ.	ความต้องการบริโภค (ตัน)	ราคาเมล็ดกาแฟดิบที่ เกษตรกรขายได้ (บาท/กก.)	จำนวนประชากร (ล้านคน)	ดัชนีราคาผู้บริโภค (ปี พ.ศ. 2545= 100)
2526	8,132	24.99	49.73	50.26
2527	8,701	44.19	50.71	50.69
2528	4,500	37.49	51.68	51.93
2529	5,000	68.89	52.65	52.89
2530	5,000	41.04	53.60	54.21
2531	8,000	36.55	54.42	56.27
2532	8,400	22.86	55.21	59.29
2533	10,000	21.37	55.84	62.48
2534	11,300	25.61	56.57	62.83
2535	13,000	18.45	57.29	69.12
2536	13,500	24.93	58.01	71.44
2537	14,000	27.11	58.17	75.08
2538	14,000	57.47	59.40	79.44
2539	15,000	39.96	60.00	84.08
2540	15,500	31.79	60.60	88.78
2541	20,000	63.69	61.20	96.00
2542	25,000	47.70	61.81	96.24
2543	29,000	23.82	62.20	97.58
2544	31,000	27.33	62.70	99.35
2545	41,500	26.46	63.10	100.00
2546	44,800	29.38	63.70	101.77
2547	47,100	26.74	64.20	104.58
2548	51,810	31.23	64.80	109.33
2549	48,000	42.03	65.00	113.76

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 2

แสดงปริมาณการส่งออกเมล็ดกาแฟ ราคาส่งออกและตัวแปรนโยบายกาแฟของ
 รัฐบาล ปี พ.ศ. 2526 – 2549

ปี พ.ศ.	ปริมาณการส่งออก เมล็ดกาแฟ (ตัน)	ราคาส่งออก (บาท/กก.)	ตัวแปรนโยบาย ¹
2526	10,810	47.45	0
2527	11,209	53.04	0
2528	20,602	61.02	0
2529	21,404	72.09	0
2530	22,704	56.64	0
2531	27,087	49.12	0
2532	51,988	41.26	0
2533	60,327	22.74	1
2534	32,554	22.88	1
2535	69,693	19.10	1
2536	58,481	21.26	1
2537	68,135	32.58	1
2538	76,131	63.86	0
2539	60,980	40.23	0
2540	71,286	32.19	1
2541	53,505	53.32	0
2542	28,320	46.68	0
2543	58,490	29.93	1
2544	65,667	15.20	1
2545	7,128	18.01	0
2546	7,434	21.18	1
2547	22,957	22.12	1
2548	16,127	31.15	0
2549	23,022	37.08	0

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และกรมศุลกากร

หมายเหตุ : ¹ ตัวเลข 0 หมายถึง รัฐบาลไม่มีนโยบายแทรกแซง

ตัวเลข 1 หมายถึง รัฐบาลมีนโยบายแทรกแซง

ตารางที่ 3

แสดงผลผลิตเมล็ดกาแฟดิบ พื้นที่ให้ผลผลิต และราคาขายส่งปฏี ปี พ.ศ. 2526-2549

ปี พ.ศ.	ผลผลิต เมล็ดกาแฟดิบ (ตัน)	พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	ราคาขายส่งปฏี (บาท/กก.)
2526	25,836	329,673	5.28
2527	22,147	329,673	5.21
2528	43,563	329,673	5.95
2529	47,537	311,379	5.51
2530	38,712	314,237	5.22
2531	48,258	329,583	5.54
2532	62,640	341,937	5.60
2533	70,486	355,331	5.62
2534	48,166	378,802	5.65
2535	79,594	413,349	5.60
2536	70,426	419,528	5.30
2537	78,175	434,716	5.37
2538	86,450	444,709	6.07
2539	80,287	433,311	6.36
2540	80,810	421,607	6.54
2541	78,444	410,003	8.64
2542	55,149	407,220	7.73
2543	81,057	407,800	7.45
2544	86,009	410,664	7.87
2545	53,447	416,096	8.00
2546	53,907	416,300	8.40
2547	61,765	443,322	8.83
2548	59,644	434,596	9.27
2549	46,873	429,878	9.74

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 4

แสดงปริมาณการนำเข้ากาแฟ รากาน้ำเข้า และรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี พ.ศ. 2526 - 2549

ปี พ.ศ.	ปริมาณการนำเข้ากาแฟผง (ตัน)	รากาน้ำเข้า (บาท/กก.)	รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (บาท)
2526	122	291.99	21,645
2527	104	296.19	22,448
2528	114	339.31	23,050
2529	98	369.21	23,878
2530	121	244.64	25,687
2531	145	304.12	28,662
2532	72	284.28	31,696
2533	129	300.12	34,838
2534	131	308.85	37,332
2535	219	280.74	39,842
2536	229	286.08	42,595
2537	247	282.95	45,869
2538	276	187.45	49,524
2539	485	115.12	51,922
2540	412	90.86	50,703
2541	116	267.49	44,929
2542	138	139.44	46,465
2543	672	115.90	48,367
2544	328	158.58	49,012
2545	542	162.74	51,300
2546	601	167.46	54,391
2547	554	132	57,298
2548	610	160	59,301
2549	651	160	60,000

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมศุลกากร และ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 5

แสดงราคาเมล็ดกาแฟโรบัสต้าในตลาดนิวยอร์ก และปีที่เกิดภาวะผิดปกติ ส่งผลให้
ราคาสูงขึ้น พ.ศ. 2526-2549

ปี พ.ศ.	ราคาเมล็ดกาแฟโรบัสต้า ในตลาดนิวยอร์ก (บาท/กก.)	ปีที่เกิดภาวะผิดปกติ ที่ส่งผลให้ ราคาสูงขึ้นมาก ¹
2526	70.19	0
2527	71.64	0
2528	72.20	0
2529	85.21	1
2530	57.70	0
2531	52.71	0
2532	42.65	0
2533	30.83	0
2534	27.91	0
2535	24.57	0
2536	28.06	0
2537	53.78	0
2538	75.39	1
2539	51.16	0
2540	47.16	0
2541	77.14	1
2542	59.02	0
2543	42.24	0
2544	27.25	0
2545	25.37	0
2546	34.36	0
2547	33.55	0
2548	40.48	0
2549	55.86	0

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมายเหตุ : ¹ ตัวเลข 0 หมายถึง ไม่มีภาวะผิดปกติ

ตัวเลข 1 หมายถึง มีภาวะผิดปกติ

ประวัตินักวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล ดอนขวา จบการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านเศรษฐศาสตร์เกษตรจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย เคยรับราชการในกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน และตำแหน่งเศรษฐกรตามลำดับในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2527 – 2538 หลังจากนั้นได้ลาออกจากการรับราชการมาดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา จนกระทั่งปัจจุบัน มีประสบการณ์งานวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 – ปัจจุบัน โดยเฉลี่ยปีละ 1 เรื่อง และงานวิจัยล่าสุด 2 เรื่อง ได้แก่ (1) การศึกษาศักยภาพและแนวโน้มการจัดการ การค้าปลีกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ(2) ศักยภาพการพัฒนาทางการตลาดของเครื่องดื่มสมุนไพรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ